

NORDISK
FJERFABRIK

NORDISK
FJERFABRIK

AKTIESELSKAB

KØBENHAVN

Stockholm . Malmö . Göteborg . London . New York . Chicago . Hongkong . Canton . Shanghai

NORDISK
FJERFABRIK
KØBENHAVN

HARLANG & TOKSVIG REKLAMEBUREAU A/S

EGMONT H. PETERSEN, KGL. HOF-BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

TEGNINGER: DES ASMUSSEN

NORDISK FJERFABRIK

AKTIESELSKAB

Northern Feather Works Limited

1901 . 1951

Naar jeg ved A/S Nordisk Fjerfabriks 50 Aars Dag som Selskabets Grundlægger skal give et lille Tilbageblik over de forløbne Aar, maa jeg gaa endnu længere tilbage i Tiden, helt til min Barndom, hvor Spiren blev lagt til mit senere Virke.

Jeg er født i Kerteminde, og sammen med mine Søskende voksede jeg op i et lykkeligt Hjem hos mine prægtige Forældre, Købmand P.B.Lange og Hustru, for hvem Livets 3 Grundpiller var Sandhed, Ærlighed, Troskab. Naar vi Børn blev gamle nok til at forlade Barndomshjemmet, fulgte disse Ord os paa vor Vej ud i Livet, idet min Fader med store, smukke Bogstaver skrev »S.Æ.T.« i vort Klædeskab og Kuffert, saaledes at vi til Stadighed kunde have de manende Ord for Øje.

Min Interesse for Fjer blev vakt allerede i min Barndom, hvor jeg i min Faders Købmandsgaard saa store Baller med Fjer, som min initiativrige Fader opkøbte og selv hjemtog fra Færøerne, hvad der i de Tider langt fra var nogen dagligdags eller ligetil Sag.

Interessen holdt sig, og efter at jeg havde udstaaet min Læretid hos Manufakturhandler Ignatz Breum i Odense og havde været et Par Aar først som Kommis hos Købmand N.Billenstein i Slagelse og derefter som Bestyrer af Billensteins Filial i Skælskør, var jeg fast besluttet paa at ville søge Uddannelse inden for Fjerbranchen. Og da der paa det Tidspunkt ingen Fjerfabrik fandtes i Danmark, skrev jeg til samtlige ca. 40 tyske Fjerfabrikker og tilbød min Tjeneste gratis i et Aar. Kun een Fabrik reagerede paa min Henvendelse, Firmaet I.Schöpflich & Adler i München, og jeg var ikke længe om at pakke min Kuffert og rejse derved. Det var i Oktober 1899. Det viste sig, at Firmaet nok vilde bruge min Arbejdskraft, men ikke havde Lyst til at lade mig se noget til Fjerene eller selve Fabrikken. Jeg havde

imidlertid faaet en Bekræftelse paa, at jeg det første halve Aar skulde være paa Kontoret og det næste halve Aar paa Fabrikken, og alle Anstrengelser for at fryse mig ud af Fabrikken mislykkedes. Jeg blev der til den 1. September 1900 og tog derefter Stilling hos en anden af Tysklands Fjerfabrikker A. Wahrendorf i Hannover, og efter kort Tids Forløb sendte Firmaet mig paa en Salgsrejse til Danmark.

I hele denne Periode syslede jeg i Tankerne stadig med Starten af en Fjerfabrik i Danmark, og jeg havde forlængst faaet udarbejdet detaillerede Planer og Overslag til en saadan Fabrik. Men jeg manglede den nødvendige Kapital til at realisere Planerne.

Jeg havde bl.a. forsøgt at interessere Ophavsmanden til Frihavnen, Landmandsbankens Direktør, Geheimeetatsraad I. Glückstadt for Sagen og ligeledes Grosserer Holger Petersen, men uden Held, og bedre gik det mig ikke, da jeg henvendte mig til Grosserer Martin Cohn, der havde en betydelig Forretning med Fjer og Dun. Han hørte interesseret på mig, men mere blev det ikke til. Aabenbart havde han selv Planer i samme Retning, thi ni Maa-neder senere startede han A/S Kjøbenhavns Fjerrenseri i Frihavnen, paa samme Tidspunkt som A/S Nordisk Fjerfabrik løb af Stabelen.

Imidlertid kom jeg som Repræsentant for Firmaet Wahrendorf i Hannover i Marts 1901 til Svendborg, hvor jeg, da jeg tilfældigt opholdt mig hos en Tante og Onkel, Heinrich Rosenthal, med dem blev inviteret til Middag hos Købmand Joh. Rosenthal, som jeg ikke kendte.

Herr Rosenthal spurgte mig om, hvad jeg havde med at gøre. Jeg fortalte det – og tilføjede, at det var min Hensigt at søge at faa startet en Fjerfabrik i Danmark. Da Tanken syntes at interessere Købmand Rosenthal, udviklede jeg mine Planer og fortalte, at det hidtil havde været umuligt at skaffe den nødvendige Kapital til Starten, Kr. 70.000 -. Det endte med, at Købmand Rosenthal erklærede, at han godt kunde tænke sig at være med, men at han først vilde drøfte Sagen med Købmand Chr. Berg i Svendborg. Jeg havde netop et Par Dage før aflagt et Forretningsbesøg hos Købmand Berg, der var Indehaver af Crome & Goldschmidts Udsalg. Hr. Berg havde et stort Ord at sige med Hensyn til Udvælgelse af Indkøbsforbindelser for samtlige C. & G. Udsalg. Jeg var blevet meget vel modtaget, og da jeg kom igen

sammen med Hr. Rosenthal, var han straks meget interesseret og velvillig stemt over for Tanken om Start af en Fjerfabrik. Købmand Berg indkaldte Indehaverne af Crome & Goldschmidts Udsalg i Horsens, Aarhus, Randers og Aalborg til et Møde om Sagen i Horsens, hvor ogsaa Købmand Joh. Rosenthal, Heinrich Rosenthal og jeg var til Stede.

Paa dette Møde blev der tegnet 45.000 Kr. Kapital incl. 10.000 Kr., som jeg ved min Faders Hjælp selv tegnede mig for, og de resterende 25.000 Kr. blev ved Hjælp af Købmand Joh. Rosenthals gode Navn hurtigt tegnet i Svendborg, saaledes at der allerede den 20. Marts 1901 i Svendborg kunde afholdes konstituerende Generalforsamling for *A/s Nordisk Fjerfabrik*.

Selskabets Stiftere var:

Købmand *Job. Rosenthal*, Svendborg,
Købmand *Chr. Berg*, Svendborg,
Købmand *Heinrich Rosenthal*, Svendborg,
Vinhandler *J. Nielsen*, Svendborg,
Sagfører *J.C. Nielsen*, Svendborg, og
H.O. Lange.

Selskabets første Bestyrelse var:

Købmand *Job. Rosenthal*,
Købmand *Chr. Berg* og
Købmand *L. Bønnelycke*.

Joh. Rosenthal valgtes til Formand for Bestyrelsen, og jeg blev i en Alder af 23 Aar ansat som administrerende Direktør med en Gage af 4.000 Kr. aarligt.

Som Følge af, at Tolden dengang ligesom endnu i Dag er den samme for raa Fjer som for forarbejdede Fjer og Dun, var det af Betydning at faa Virksomheden lagt i Frihavnen for derved at spare Tolden paa det store Svind, Varerne giver ved Rensning, og det lykkedes mig at finde et Lokale paa 2000 Kvadratalen langt ude i nordre Frihavn og til en saa rimelig Leje som 3 Kr. pr. Kvadratalen. Maskiner blev købt i Tyskland, og den 1. September 1901 kom Fabrikken i Gang.

JØRGEN AABYE PINX.

KØBMAND JOH. ROSENTHAL

Medstifter og Medlem af Bestyrelsen fra 1901 - Formand fra 1901 til 1942

isp

AUGUST TØRSLEFF PINX.

H. O. LANGE, adm. Direktør

Grundlægger og Medlem af Bestyrelsen fra 1901 - Formand fra 1942

Glimt af Udviklingen fra 1901—1951

1901 Det første Personale bestod af en tysk Værkmester og en Bogholder samt en Lærling. Jeg besøgte selv Købstæderne i Danmark, rejste som Regel ud Søndag Aften og kom hjem Lørdag Morgen for derefter at tilbringe Lørdag og Søndag paa Kontor og Fabrik.

Salget var ikke let for en ny og ukendt lille Virksomhed, idet de tyske Fabrikker, der hidtil havde solgt Danmark dets Forbrug af Fjer og Dun, paa alle Maader søgte at hindre os i at vinde Indpas; men smaa Prøveordrer fik vi dog mange Steder, og da Udgifterne var smaa, klarede vi Dagen og Vejen.

1902 De større Byer i Sverige og Norge blev besøgt, og jeg fik truffet Overenskomst med et Firma i Stockholm og et i Kristiania, hvis faste Rejsende Landet over solgte vore Varer. Desuden var der enkelte smaa Grossister i Fjer og Dun i Sverige, som vi knyttede direkte Forbindelse med. Jeg begyndte ligeledes selv 2 Gange aarligt at besøge Manufakturhandlerne i Slesvig og Holsten samt Hamburg og opnaaede et efter vore Forhold dengang ganske godt Salg.

Vi var traadt i Forbindelse med et af de største Firmaer i Østen, Arnhold, Karberg & Co., Shanghai-Canton-Hongkong, hvis ene Indehaver, Karberg, var dansk, og købte gennem dette Firma vore Kina-Varer.

Med Norddeutsche Lloyd, Bremen, sluttede vi en Overenskomst, hvorefter deres Skibe tog vore Varer med til København paa Gennemgangskonnossement, men saaledes at Varerne kunde blive liggende i Hamburg en Maaned, og dette gav os Mulighed for gennem en Mellemand at tilbyde Kina-Raavarer til tyske Fabrikker, der dengang – ligesom for øvrigt nu – kun havde en mindre Del af deres Omsætning i Kina-Varer og derfor ikke havde direkte Import fra Kina, men købte gennem Importører i Hamburg, Bremen eller London.

Vi begyndte ogsaa allerede da gennem Mellemand at sende Tilbud i forarbejdede Kina-Varer til tyske Fabrikker og opnaaede ogsaa Ordre, der bidrog til, at vi kunde købe større Raavarepartier ad Gangen.

Vor Aktiekapital blev udvidet til 120.000 Kr.

1903

For første Gang foretog jeg en Rejse til Rusland og besøgte Aarsmarkederne i Moskva og Niznij Novgorod, hvor Opkøbere fra Rusland og Sibirien hvert Aar i Marts Maaned solgte, hvad de i Aarets Løb havde opkøbt af Fjer og Dun, Hestehaar, Huder, Skind etc. Det var meget betydelige Mængder Fjer og Dun, der bragtes til disse Aarsmarkeder, og det var af den største Interesse at komme i direkte Kontakt med Sælgerne, for vort Vedkommende gennem en Agent i Moskva. Vi købte efter vore Forhold ganske store Poster, som vi senere hovedsagelig afsatte til Tyskland.

Da vi ikke længere kunde klare os med de Lokaler, vi havde lejet, opførte vi egen Bygning i 4 Etager paa Gittervej i Frihavnen – Nordfløjen paa vort nuværende Fabriksareal. 1904

Vi anskaffede en 45 HK Dieselmotor, B. & W. Dieselmotor Nr. 3.

Efter at have faaet faste Rejsende i Danmark og Pladsagent i København besøgte jeg kun Jyllands Østkystbyer samt Odense og fik saaledes mere Tid til at virke for Salget i Udlandet.

Saa mærkeligt det maaske kan lyde, havde jeg engageret en Agent i St. Petersborg for Salg af forarbejdede Varer derovre. Det drejede sig navnlig om ganske billige Varer samt Kina-Andefjer, og vi opnaaede at faa et ikke ubetydeligt Salg.

Aarets Begivenhed var maaske, at vi en Dag fik Besøg af Indehaveren af den største Specialforretning i Sengetøj i Tyskland, Gustav Lustig, Berlin, der afgav Ordre paa 2 Jernbanewaggoner forarbejdede Kina-Fjer til et Beløb af 16.716 Mark. Da det var første Gang, jeg havde solgt Fjer i hele Jernbanevogne, var jeg vistnok højt oppe den Dag.

Vi forsøgte paa Salg af forarbejdede Fjer og Dun paa det engelske Marked, men da Sengeudstysforretningerne og Stormagasinerne køber Sengetøj færdigkonfektioneret fra Duntæppefabrikkerne, ligger Forbruget af Fjer og Dun paa forholdsvis faa, men store Aftagere. Desuden er der et stort Forbrug inden for Møbelbranchen, idet de fleste Møbler er udstyret med Dunpuder. Jeg rejste til England og Skotland og fik en Del Prøveordrer, en enkelt paa 1 Ton af hver af de foreviste 4 Kvaliteter, hvilket imponerede mig, men desværre blev det ved Prøveordren. 1905

Nordisk Fjerfabrik, Frihavnen, 1901

1906 For Sverige og Norge gik vi over til fast ansatte Rejsende paa fast Gage og Provision.

Forretningen udviklede sig tilfredsstillende og krævede til Stadighed Overarbejde og Søndagsarbejde, og det var i Længden uholdbart. Det blev derfor vedtaget at udvide Anlægget til den dobbelte Kapacitet.

1907 Vort Kundeantal øgedes stadig og var naaet op paa over 800, saaledes at vi igen var nødsaget til at udvide vort Forarbejdningsanlæg.

I Foraaret var jeg atter i Rusland, denne Gang bl. a. i Kasan, hvor jeg var inviteret til at bo hos en meget stor Fjerhandler. Jeg blev hentet paa Jernbanestationen nogle Verst fra Byen og kørt ind til min Vært i en Trojka, forspændt med 3 pragtfulde Heste; men efter at jeg havde opholdt mig der i 3 Dage, var det ikke lykkedes at komme til Forretning, da de Priser, han forlangte, syntes mig alt for høje. Jeg maatte derfor afrejse uden Resultat, og min Vært lod mig da køre til Stationen. Denne Gang i en tarvelig Slæde med en gammel Krikke for.

- Aktiekapitalen fordoblet fra 120.000 til 240.000 Kr. 1908
- Paa Grund af den stadig stigende Omsætning besluttede vi os til at sende en Medarbejder til Kina, for at vore Opkøbsinteresser kunde blive varetaget paa bedste Maade. Vi valgte Canton til Domicil og sluttede en Overenskomst med Arnhold, Karberg & Co., hvorefter vi fik Tilladelse til at foretage Opkøbene i dette Firmas Navn og nyde godt af de Faciliteter, som dette gamle, indarbejdede Firma kunde yde os.
- Dette blev Indledningen til den Virksomhed i Kina, der siden da har haft saa stor Betydning for vort Firma.
- Aaret bragte Skuffelser, dog af ganske ekstraordinær Natur, saaledes at vi ikke kunde give Udbytte. Jeg var ikke stolt af Situationen, men Aktionærerne tog det med Sindsro.
- Det foregaaende Aars daarlige Resultat blev opvejet af et særlig godt Aar, 1909 hvor vi kunde udbetale 12% Udbytte.
- Aktiekapitalen udvidet til 400.000 Kr. 1910
- Der opførtes en Nybygning paa den Syd for Nordfløjen beliggende 1000 m² Grund. Forarbejdningsanlægget blev udvidet, og en 200 HK. B. & W. Dieselmotor blev opstillet.
- Det hidtil bedste Aar - 18% Udbytte. 1911
- Aktiekapitalen udvidet til 500.000 Kr. 1912
- Rigeligt med Vand ved Forarbejdning af Fjer er betydningsfuldt, og vi vedtog at foretage en artesisk Brøndboring, der gav det heldige Resultat af 200 m³ i Timen. 1913
- Et Aarstid efter klagede Arbejderne ved Vaskeanlæggene over ikke at have tilstrækkeligt Vand. Jeg tilkaldte derefter Københavns Vandvæsens Overingeniør, der forklarede mig, at 200 m³ i Timen var lige saa meget, som hele Fredericia By incl. samtlige derværende Fabrikker brugte. Jeg bad Overingeniøren forklare dette for Arbejderne, og derefter hørte jeg aldrig mere Klage over Mangel paa Vand.
- Jeg tog i Foraaret en 3 Maaneders Rejse til Kina, hvor jeg besøgte Hongkong, 1914 Canton og Shanghai for personlig at sætte mig ind i Forholdene.
- Vi var nu kommet op paa et saa stort Køb i Kina og havde erhvervet saa god Erfaring med Hensyn til Opkøbet, at vi kunde staa paa egne Ben og

ogsaa udvide vort Opkøbsomraade til at omfatte Nordkina med en Opkøbscentral i Shanghai.

Jeg besøgte ogsaa vore Forbindelser i Japan, hvor jeg sluttede en Del Kontrakter med de Forbindelser, vi havde, og jeg traf Overenskomst med den danske Konsul Warming i Yokohama om, at han fremtidig skulde varetage vore Opkøbsinteresser i Japan.

Jeg rejste hjem over Korea og gennem Sibirien og var hjemme igen i Slutningen af Maj.

Den 1. August udbrød Krigen, og det gav ogsaa i Østen en for os stærkt ændret Situation. De tyske Firmaer og Firmaer med delvis tysk Interesse maatte likvidere, deriblandt 2 tyske Firmaer i Shanghai, der særlig beskæftigede sig med Fjeropkøb. Dermed ophørte alt Fjeropkøb for Tyskland, og baade England og Amerika havde andre og mere krigsvigtige Interesser end Opkøbet af Fjer.

Vi var saaledes saa godt som ene i Markedet, og Priserne sank efterhaanden til Halvdelen af Førkrigsprisen.

Allerede i November udkastede jeg en Plan om at danne et Konsortium til Financiering af Opkøbet af alle de Varer, vi kunde komme over paa en fordelagtig Købsbasis. Jeg regnede med, at Fjerproduktionen i Europa som Følge af Krigen vilde blive stærkt indskrænket, da Soldaterne formentlig vilde spise de fleste Gæs og Ænder, og der i øvrigt vilde blive stor Levnedsmiddelknaphed.

Man maatte ogsaa regne med, at Fjertilførslerne i Kina med lave Priser vilde blive stærkt indskrænket, da saadanne Priser ikke kunde bære de i Forhold til Prisen høje Transportomkostninger fra det indre af Landet.

Jeg drøftede min Plan med Landstingsmand, Konsul Hey, der var Medlem af Privatbankens Bankraad. Han var stærkt interesseret, og Direktør Clausen, Privatbanken, var ogsaa indforstaaet med gennem deres engelske Bankforbindelse i Hongkong at stille den fornødne Opkøbskapital til Raadighed for os. Dermed var det finansielle Spørgsmaal løst, saaledes at vi selv for egen Regning kunde klare Opkøbet, som vi tog fat paa med al Kraft.

Verdenskrigen afskar os for en stor Del fra vor Eksport til England, Tyskland, Østrig-Ungarn og Rusland. Vort store Raavarelager, der var disponeret

for disse Lande, medførte imidlertid, at vi under det meste af Krigen havde tilstrækkeligt Varelager til Dækning af Forbruget hos vore Kunder i Skandinavien.

Vi etablerede os paa selvstændig Basis i Canton og Shanghai under Navnet *Northern Feather Works Ltd.* og købte en »go-down« i Hongkong, hvor vi oplagrede de Varer, vi opkøbte gennem Canton Filialen. I Shanghai lejede vi til Oplagring af vore Varer en Fabriksbygning, hvor der senere blev opstillet Forarbejdningsmaskiner. 1915

Aktiekapitalen udvidet til 1 Million Kroner. 1916

Til Opstilling i vor »go-down« i Hongkong blev der indkøbt et hydraulisk Presseanlæg til Presning af vore Kina-Baller, hvorved Fragten kunde nedbringes til det halve.

Rusland har paa Fjermarkedets Omraade altid været en betydelig Faktor. Varerne blev hovedsagelig opkøbt af de tyske Fjerfabrikker samt af Hamburger-Importfirmaer, der videresolgte dem dels til tyske Fabrikker, dels til Fabrikkerne i England og Amerika. Krigen medførte for Ruslands Vedkommende de samme Forhold, som ovenfor skildret for Kina, at det tyske Marked var afskaaret fra Opkøb, saaledes at det kunde være en naturlig Opgave for vort Firma i neutralt Land at paabegynde et Opkøb i stor Stil paa det russisk-sibiriske Marked og efter Krigen gøre København til en Stabelplads for russiske Varer for Eksport til England og Amerika. Som Forholdene udviklede sig, blev denne Tanke først en Realitet i 1931.

I Foraaret sendte vi 2 Medarbejdere til Rusland, hvor vi oprettede et Aktieselskab *Severnaja Fabrika Puchu i Pera A/O* og købte en Ejendom i Charkoff for at have den fornødne Lagerplads til de opkøbte Varer. Vi købte betydelige Varemængder op til en lav Pris, da vi praktisk talt var ene paa Markedet, og haabede paa, at det skulde give et godt Resultat, men det lykkedes os aldrig at faa Varerne hjem.

Aaret bragte os i øvrigt mange Vanskeligheder. En Afladning fra Kina paa 1500 Baller blev torpederet, og 3200 Baller blev efter store Vanskeligheder afladet fra Hongkong til Liverpool, hvorfra de imidlertid ved Blokaden blev forhindret i Afskibning til Danmark. Vi havde yderligere 10.000 Baller liggende i Hongkong, for hvilke det ikke var muligt at faa Skibslejlighed.

Vi ansaa det derfor for formaalstjenligt selv at købe en Damper og købte den 2750 Tons svenske Fragtdamper »East«, omdøbt til »Østen«, for paa den Maade at kunne faa Varerne hjem. Det var imidlertid ikke til at faa de engelske Myndigheder til at tillade Damperen at faa Kul og sejle til Kina. Efter lange Tidens Undersøgelser blev det af Industriraadets Repræsentant i London opklaret, at Grunden til, at Damperen blev nægtet Kul for Fragt til Kina, var, at der var tilgaaet de engelske Myndigheder en anonym Meddelelse om, at Nordisk Fjerfabriks Lager i Hongkong skulde afskibes til Tyskland. Denne anonyme Meddelelse var naturligvis rent Opspind. Grundet paa alle disse Vanskeligheder foretrak vi at sælge Damperen igen, da vi kunde opnaa en god Fortjeneste paa den.

1917 I Begyndelsen af Aaret etablerede vi i New York Datterselskabet *Northern Feather Works Inc.* med en Aktiekapital paa 100.000 Dollars for Salg af forarbejdede Varer fra København samt Kina-Raavarer.

Da vi fandt det formaalstjenligt at begynde Forarbejdning i Amerika, købte vi i Efteraaret en Fabriksbygning i Newark, New Jersey, hvor vi i Løbet af det følgende Aar installerede Maskiner og Kraftanlæg.

1918 Aktiekapitalen udvidet til 2.500.000 Kr. – Nordisk Fjerfabriks Pensions- og Understøttelsesfond oprettedes, efter hvilken maanedslønnede Medarbejdere kan opnaa en Pension af indtil 75 % af den pensionsgivende Gage.

Der oprettedes Opkøbsfilial for Opkøb af nordkinesiske Varer i Tientsin. Vort hydrauliske Presseanlæg, som det ikke var lykkedes at faa opstillet i Hongkong, blev overført til Canton, hvor vi sluttede en Overenskomst med Canton-Kowloon Jernbaneselskab, i Henhold til hvilken Presseanlægget blev opstillet paa Jernbanens Territorium imod, at vi vilde forsende vore Varer med Jernbane fra Canton til Hongkong, idet der sikredes os samme Fragtrate, som der betaltes for Forsendelse ad Flodvejen. Samtidig fik vi overdraget Agenturet for Canton-Kowloon Jernbaneselskabet for Godstrafikken. Medens der i Shanghai fandtes 2 hydrauliske Presseanlæg, var vort det eneste i Sydkina, og vi kunde saaledes afsende vore Varer til ca. halv Oceanfragt i Sammenligning med vore Konkurrenter. Presseanlægget, der stod os i 154.000 Kr., havde en større Kapacitet, end vi havde Brug for. Det pressede derfor ogsaa Raasilke for Raasilkefirmaer og gav derigennem en god Ekstraindtægt.

Til Trods for de uhyre Vanskeligheder, som Krigsforholdene medførte, havde vi dog kunnet give et Gennemsnitsudbytte af 11,8% i Krigsaarene og oparbejde ikke ubetydelige Reserver, ikke mindst takket være vore udenlandske Filialers Medvirken.

Under Krigsaarene havde vi i betydelig Grad forøget og konsolideret vor Omsætning i Skandinavien, og det var ikke længere som før Krigen nødvendigt for os i mangfoldige Tilfælde at sende vore forarbejdede Varer til Grænsen for derfra af tyske Firmaer at blive omeksperederet til danske Købmænd, paalagt en ekstra Avance for de tyske Firmaer, en Fremgangsmaade der havde sin Grund i den dengang store Respekt for alt, hvad der var tysk – og en manglende Tillid til, hvad det lille Danmark kunde præstere. Vore Rejsende, der ikke kunde være ubekendt med mange af disse Tilfælde, ærgrede det naturligvis meget, naar de maatte se vore Tilbud refuseret til Fordel for de samme Varer, købt til højere Priser gennem tyske Firmaer. Salget til Tyskland, England og Frankrig begyndte igen at komme i Gang, og Aarets Omsætning var den hidtil største.

Det blev vedtaget at foretage en væsentlig Udvidelse af Maskinanlægget til Beløb 600.000 Kr.

Devalueringen af den tyske Valuta paavirkede vor Eksport til Tyskland og var samtidig en generende Konkurrence i Skandinavien, hvor der var en udpræget Tendens til at spekulere i den tyske Valutas fortsatte Fald.

Vort Varelager i Charkoff, opkøbt under Krigen, beløb sig til mere end 2 Millioner Kroner. Dette Varelager gik imidlertid tabt under Revolutionen. Til Støtte for vort Salg i England oprettede vi *Northern Feather Works Ltd.*, London, med Forarbejdningsanlæg for Varer, vi opkøbte i England og Irland, medens langt den overvejende Del af Forbruget blev leveret i forarbejdet Stand fra København.

Siden 1902 havde vi staaet i regelmæssig Forretningsforbindelse med Fjerfabrikken Callmann Reis i Mannheim. Det var et gammelt, solidt Firma, der var grundlagt i 1851, og som nu agtede at udvide sin Forretning ved Etablering af Filialer i Berlin, Hamburg, Essen. Med Callmann Reis sluttede vi Kontrakt om Levering af Firmaets hovedsagelige Forbrug. Denne Forbindelse blev meget betydningsfuld for os i Tiden indtil anden Verdenskrig, idet

FABRIKKEN FRIHAVNEN

48-127 C 50

Northern Feather Works Ltd., London

Firmaet gennem en stor Salgsorganisation med 20 fast ansatte Rejsende, der besøgte hele Tyskland, blev en meget betydelig Aftager af vore Varer. I Kina besluttede vi at opføre en Fabriks- og Lagerbygning i Canton for ved Opstilling af de af os særligt konstruerede Specialmaskiner at faa bedre Mulighed for at behandle Raavarerne paa rette Maade. Herunder navnlig at kunne foretage en Sortering af Raavarerne, saaledes at vi kunde sælge Fjer, Halvdun og Dun direkte fra Kina til de Lande, hvor de forskellige Sorteringer i Kraft af Landenes særlige Forbrug kunde opnaa de bedste Priser. Det blev ogsaa besluttet at bygge en Motorlægtter for Varetransport paa Floden, og dette var den første Motorlægtter, der var set i Canton, hvor den

meget betydelige Flodtransport udelukkende blev foretaget af Djunks og Sampans.

Paa Grund af stigende Omsætning maatte et nyt Kraftanlæg paa 400 HK. 1924
anskaffes.

Vort nye Fabriksanlæg i Canton til 765.000 Kr. blev opført.

Aktiekapitalen udvidet med 500.000 Kr. til 3 Millioner Kr. 1925

Den 20. Marts holdt vi 25 Aars Jubilæum, og vi kunde paa Generalforsamlingen meddele, at vi i det forløbne Aar havde haft vor hidtil største Omsætning, men til Trods derfor kunde vi dog kun give 8% Udbytte, da de urolige Forhold i Kina og Depressionen i Tyskland havde indvirket paa vort Aarsresultat. 1926

Med den store Omsætning maatte vi igen skride til Udvidelse af vort Fabriksanlæg i København og udvidede vor Fabrik med 5000 m² Gulvareal.

Aaret udviklede sig i øvrigt daarligt med store Konjunkturtab, og vi maatte foretage meget betydelige Afskrivninger, saaledes at der for Aaret 1926 intet Udbytte kunde udbetales.

Aarsresultatet var atter tilfredsstillende med et Netto-Overskud paa 823.000 1927
Kr. efter forud foretagne betydelige Afskrivninger. 10% Udbytte.

Forholdene i Kina var blevet mere rolige, og vi havde udbygget vor Organisation for Opkøb i det indre af Landet.

Aaret helt igennem tilfredsstillende. Bestyrelsen vedtog at lade vort Selskabs 1928
Aktier optage til daglig Notering paa Københavns Fondsbørs.

Aktiekapitalen udvidet til 5 Millioner Kroner. 1929

Salget baade i Skandinavien og Udlandet var stærkt stigende, saaledes at Omsætningen var steget til det dobbelte i Løbet af de sidste 5 Aar.

Omsætningens fortsatte Stigning nødvendiggjorde en Forøgelse af Bygninger, Forarbejdnings- og Kraftanlæg til et Beløb af 940.000 Kr., hvorved vi kom op paa en maksimal Produktionskapacitet af 24.000 kg Raavarer pr. 8 Timers Arbejdsdag og et Kraftanlæg paa 1200 HK. 1930

Aaret var præget af den Krisetilstand, der herskede næsten overalt i Verden, 1931
i Amerika, England, Tyskland og Skandinavien. Devalueringen i England og derefter i Skandinavien bidrog stærkt til at skærpe de vanskelige Forhold, og vore Dispositioner, baade for Køb og Salg, var stærkt paavirkede deraf.

NORDISK DUNTÆPPEFABRIK A/s

Ikke desto mindre gav Aaret et tilfredsstillende Resultat. Netto-Overskud 1,2 Millioner Kr. Udbytte 8 %.

Med Sovjetregeringens Handelsrepræsentation i Berlin førte vi i Efteraaret 1930 langvarige Forhandlinger, der resulterede i, at vi fra 1931 sluttede Kontrakt for en femaarig Periode om Overtagelse af hele den russiske Eksport af Fjer og Dun. Kontrakten forudsatte, at der det første Aar leveredes 2000 Tons Gaase- og Andefjer, og at dette Kvantum kunde stige med 30% aarligt. Vi havde ifølge Kontrakten Forpligtelse til at etablere et Firma i Amsterdam for derfra saavel som fra København at sælge Varer til Fjerfabrikker, særlig i Tyskland, England og Amerika. Sammen med A/B Investor (Stockholms Enskilda Bank) blev *Veeerenhandel Maatschappij N. V.* etableret i Amsterdam.

Som før nævnt var russiske Varer altid tidligere hovedsagelig blevet solgt direkte til de største tyske Fjerfabrikker og dels gennem Hamburger Importfirmaer, men nu besad Nordisk Fjerfabrik det faktiske Monopol for disse vigtige Varer.

Vor Kontrakt med Sovjetregeringen virkede tilfredsstillende, og Samarbejdet var uden Mislyd af nogen Art. 1932

Med Tysklands største Fjerfabrik, Straus & Cie., blev der sluttet en Overenskomst, hvorefter Straus & Cie. skulde aftage hele deres Forbrug af Kina-Varer til Hovedfirmaet i Stuttgart/Untertürkheim og deres Filialer i Berlin, Hamburg og Köln fra os paa en fastlagt Kalkulationsbasis.

Fabrikkerne i Tyskland, Holland, Belgien, Schweiz og Czekoslovakiet besøgte vi regelmæssigt 4 Gange aarligt.

Af Aarets Overskud 2,3 Millioner Kr. blev der henlagt 1 Million Kr. til Sikring og Udvikling af vor Virksomhed i Udlandet. Udbytte 10%. 1933

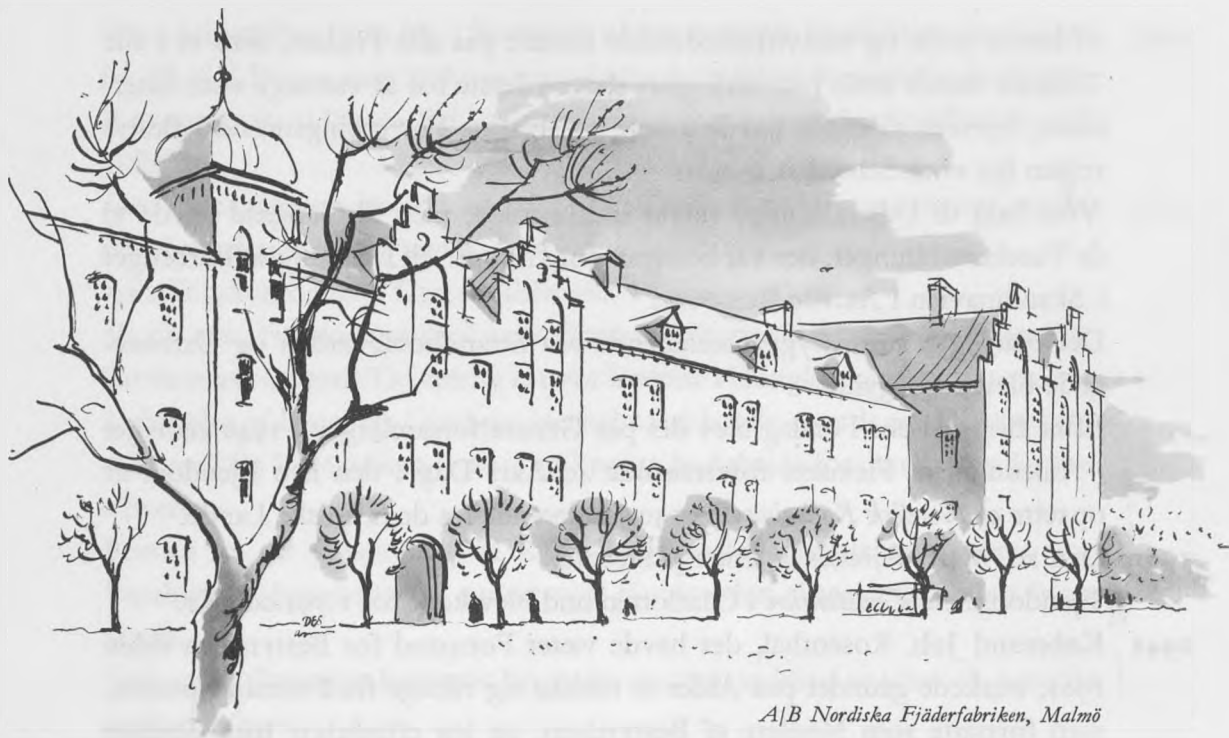
Vort Salg i Europa var tilfredsstillende, og vor Eksport fra København androg 87% af vort Salg.

Vort Salg i England var stigende, og i Amerika havde vi en betydelig Fremgang.

Vi oprettede Opkøbscentral for Balkanlandene i Budapest.

Til Brug for vort Firma *Nordisk Dumtæppefabrik A/s* købte vi Ejendommen Strandboulevard 30-32 samt Østbanegade 55.

- 1934 Aaret var baade med Hensyn til Omsætning og Overskud vort hidtil bedste – 2,6 Millioner Kr. netto.
Vor Eksport var 86,6% af vort samlede Salg.
- 1935 Vort Salg i Sverige var efterhaanden blevet saa omfattende, at det var formaalstjenligt at etablere et selvstændigt Firma i Malmö under Navn *A/B Nordiska Fjäderfabriken*. Samtidig blev der oprettet Afdelingskontor med Lager i Stockholm.
Hele Nordisk Fjerfabriks Salg af Fjer og Dun i Sverige overgik derefter til Nordiska Fjäderfabriken, der efterhaanden har oparbejdet en betydelig Virksomhed.
Som Følge af de under Naziregimet i Tyskland herskende vanskelige Forhold for ikke-ariske Firmaer ønskede Firmaet Straus & Cie.s 4 Indhavere at afhænde deres Ejendom i Untertürkheim, som vi overtog. Ejendommen omfatter talrige Bygninger paa et Areal af 40.000 m² med den bedst mulige Beliggenhed ved Hovedgade og Kanal. Bygningerne blev delvis ødelagt ved Bombardement under Krigen, men er nu for Størsteparten genopført. Bygningerne er bl. a. udlejet til en Fjerfabrik og en Duntæppefabrik og er en Reserve for os for det Tilfælde, at Toldforanstaltninger skulde umuliggøre Indførsel, saaledes at vi maa optage Forarbejdning i Tyskland.
- 1936 Under Ophold i Amerika blev det vedtaget at etablere en Fabrik i Chicago for at kunne betjene vore Kunder i Midtamerika hurtigere.
Indførelsen af Valutarestriktioner i Danmark voldte os store Vanskeligheder navnlig i Forbindelse med vor Eksportforretning, men vore Filialer og Datterselskaber var overalt godt beskæftiget.
Aarsresultatet var godt.
- 1937 Krigen mellem Japan og Kina medførte, at vi maatte standse alt Opkøb i Shanghai og flytte vort Hovedkontor fra Canton til Hongkong.
Forholdene med Hensyn til Opkøbet var uhyre vanskelige, og Priserne stadigt stigende. Vi foretog ganske vist stadig Opkøb i Canton Markedet, men fremskyndede Pakning og Afladning for ikke at ligge med større Varelager, saafremt Canton skulde blive Krigsomraade.
En Ordning med Nationalbankens Valutakontor for vore Raavarekøb, beregnet for Eksport, hjalp os meget, og Aarsresultatet var godt.

A|B Nordiska Fjäderfabriken, Malmö

Aaret var navnlig for vore Opkøb i Kina meget besværligt, da Canton blev 1938
 besat af Japanerne, og vi derfor maatte lukke vor Virksomhed og koncen-
 trere vort Opkøb i Hongkong.

Urolige politiske Forhold overalt, men Forretningen gik sin Gang, og Aaret
 sluttede med et tilfredsstillende Netto Overskud paa 1,9 Millioner Kr.

Aaret stod i Krigens Tegn med Uroligheder og Vanskeligheder alle Vegne. 1939
 Vi var dog i Stand til i November Maaned at genoptage vor Virksomhed i
 Canton, ligesom vort Opkøb i Shanghai igen var kommet i Gang.

Tilførslerne var smaa, og Priserne som Følge deraf stigende.

Vor Eksport fra København androg 84% af vor samlede Produktion.

Af Hensyn til en nødvendig Udvidelse af Nordisk Duntæppefabrik blev det
 vedtaget at lade udarbejde Planer for en ændret og forøget Bebyggelse af vort
 Grundareal Strandboulevarden 30-32 og Østbanegade 55.

Efter vort Lands Besættelse af Tyskerne ophørte al Forbindelse med vore 1940
 Firmaer i England, Amerika og Kina, men jeg var lykkelig over at vide, at

vi havde gode og samvittighedsfulde Ledere paa alle Pladser, som vi i alle Tilfælde kunde stole paa vilde gøre deres yderste for at varetage vore Interesser, ligesom vi ogsaa havde ansete og dygtige Forretningsmænd i Bestyrelsen for vore Selskaber.

Vort Salg til Udlandet blev stærkt indskrænket, men til Gengæld havde vi de Varebeholdninger, der var beregnet for Eksport, til Dækning af Forbruget i Skandinavien i Aarene fremover.

Det planlagte store Byggeforetagende paa Strandboulevarden og Østbanegade blev paabegyndt.

Efter Bestyrelsens Forslag blev det paa Generalforsamlingen i 1940 vedtaget i Anledning af Firmaets forestaaende 40 Aars Dag i den nye Ejendom at oprette et *Nordisk Kollegium* for 130 Studerende fra de nordiske Lande.

1941 Den 20. Marts fejredes 40 Aars Jubilæum.

Ejendommen »*Constantia*« i Charlottenlund blev købt for 1.792.000 Kr.

1942 Købmand Joh. Rosenthal, der havde været Formand for Bestyrelsen siden 1901, ønskede grundet paa Alder at trække sig tilbage fra Formandsposten, men fortsatte som Medlem af Bestyrelsen, og jeg efterfulgte ham derefter som Formand.

Ejendomskomplekset Strandboulevard 30-32 og Østbanegade 55 blev fuldført og stod os i 5 Millioner Kr.

Nordisk Kollegium blev taget i Brug efter en Indvielseshøjtidelighed den 29. September. Foruden af gode og smukke Opholdsværelser samt Gymnastiksal bestaar Kollegiet af 130 Værelser, alle med Toilet og Styrtebad, deraf 4 større enkelte Værelser samt 2 Professor-Boliger à 2 Værelser med Bad, til Brug for henholdsvis Stipendiater og Professorer fra de andre nordiske Lande under kortere Studie- eller Forelæsningsophold. To Trediedele af Alumneværelserne er beregnet for danske Studerende og en Trediedel for Studerende fra de andre nordiske Lande.

1943 Forsyningen af vor Kundekreds i Danmark lod baade med Hensyn til Kvantitet og Kvalitet tilbage at ønske, men Forbruget var ogsaa nedadgaende grundet paa Tekstilfabrikkernes indskrænkede Produktion.

Som Følge af vore Ressourcer fra tidligere Aar kunde vi dog betale et Udbytte paa 10%.

Vort Salg androg kun 5% i Kvantum af vor normale Produktion før Krigen 1944 og 7½% i Penge, men Indtægterne af vore betydelige Reservefonds og gode Ressourcer fra tidligere Tid kunde tillade os ogsaa dette Aar at udbetale 10% Udbytte.

Den 5. Maj indtraadte den lykkelige Begivenhed, at Krigen ophørte, og Besættelsen dermed blev hævet. 1945

Afdelingskontor med Lager etableredes i Göteborg.

Vi fik igen Forbindelse med vore Firmaer i England, Amerika og Kina. Det havde været en svær Tid, særlig for vor Ledelse i Hongkong under Japanernes Indtagelse af Byen, og Direktør Neckelmann havde som dansk Konsul sammen med sin Frue udført et stort og krævende Arbejde for den danske Koloni i Byen.

Bortset fra, at Japanerne ved Krigens Begyndelse havde konfiskeret vort Varelager i Hongkong og raseret vort Kontor der, skete der os ellers ingen Skade.

De haardt tiltrængte Raavarer begyndte nu igen at blive afskibet til Amerika og København.

Vor Fabrik i Amerika havde under hele Krigen været i fuld Gang, og de sidste 3 Aar arbejdede den udelukkende for Regeringen, idet den blandt samtlige Fabrikker var blevet udvalgt til Fremstilling af Fjer og Dun til Militærets Forbrug. Efter Krigen modtog vort Firma for sin Indsats og Præstation Regeringens højeste Anerkendelse »*Army-Navy E-Award*«. Tyskerne havde flere Gange under Krigen villet overtage Nordisk Kollegium, men det var hidtil blevet afværget. Umiddelbart før Kapitulationen blev Kollegiet imidlertid rekvireret af Tyskerne og benyttet til Hospital for tyske Flygtninge. Det varede over et Aar, før vi blev af med dem, og Kollegiet saa ikke godt ud efter Fraflytningen.

Efter en gennemgribende Istandsættelse var det i Februar 1947 igen klar til at modtage Studenterne.

Vor Forretning i Danmark samt i alle andre Lande var stærkt hemmet af 1946 Mangelen paa Tekstilstoffer, men vor Eksportforretning begyndte igen at tage Fart, og vore Indtægter fra Udlandet tillod os at udbetale et Udbytte paa 12%.

- 1947 Direktør Kaj Neckelmann indtraadte i Direktionen den 1. Juli efter i 23 Aar som Leder af vore Filialer i Kina at have udført et stort og betydningsfuldt Arbejde for os.
Efter at vort Forbrug af Stoffer til vor Duntæppefabrikation baade i Danmark og Sverige var blevet meget betydeligt, overvejede vi selv at begynde en Tekstilfabrik, og Underdirektør K. T. Nielsen, Nordisk Duntæppefabrik, rejste i denne Anledning til England, Schweiz og Amerika for at studere de nyeste Maskiner og Fremskridt paa Tekstilfabrikationens Omraade, men vore Overvejelser resulterede i en Tilslutning til en herværende stor Tekstilfabrik, der var villig til gennem Nyanlæg at sikre vort Forbrug af Stoffer.
- 1948 Produktionen af Ande- og Gaasefjer var efter Krigen i alle Lande blevet mindre end tidligere, og dermed blev Prisniveauet højere, og, som det altid sker, naar Priserne er høje, bliver Kvaliteterne daarligere.
Vort Salg i Danmark og Udlandet viste Fremgang, og Aarsresultatet 1,6 Millioner Kr. maatte betegnes som tilfredsstillende.
- 1949 Den mest betydningsfulde Begivenhed i dette Aar var, at den meget omtalte Liberalisering af Handelen mellem Landene tog sin Begyndelse, idet baade England og Tyskland gav fri Bane for Indførsel.
Aarets Nettoresultat var tilfredsstillende - 2,2 Millioner Kr.
- 1950 Aaret har givet os den største Omsætning, vi har haft i de forløbne 50 Aar. Alene i Skandinavien har den været 66 Gange saa stor som Gennemsnitsomsætningen for de første 5 Aar af vor Virksomhed.
Alle vore udenlandske Filialer og Datterselskaber har ligeledes haft større Omsætning end forud og har arbejdet med godt Resultat.
Vort Aarsregnskab har derfor været særdeles tilfredsstillende med et Netto-Overskud paa Kr. 3.643.531.- og med Uddeling af 12% Dividende samt 3% Jubilæumsbonus.
Vort Selskab har i de 50 Aar i Gennemsnit givet 10% Udbytte til vore Aktionærer.
Bestyrelsen har i øvrigt vedtaget at gøre Nordisk Kollegium til en selv-ejende Institution, og til dette Formaal er der som et første Bidrag for 1950 henlagt Kr. 500.000.-.
Vor Aktiekapital vil blive udvidet fra 5 Millioner Kr. til 7¹/₂ Million Kr.

Disse Glimt af Nordisk Fjerfabriks Udvikling er ret tørre og ensformige Data, der maaske kun kan interessere en lille Kreds, som gennem Tiden har staaet Firmaet særlig nær; men jeg synes, det kan have sin Berettigelse i et kort Uddrag af vort Arkiv at pege paa de Punkter, der havde større eller mindre Indflydelse paa Firmaets Gang og Udvikling.

Det har været herlige Aar med Medgang og Modgang, Sol og Skygge, lige nødvendige for at give Livet dets Relief.

Naar jeg kan se tilbage paa gode Resultater og megen Arbejdsglæde, skylder jeg først og fremmest mine mange udmærkede Medarbejdere en hjertelig og varm Tak for godt Medarbejderskab til Gavn for vor Virksomhed.

M. Lange

BESTYRELSE OG DIREKTION 1951

Bestyrelse:

Direktør H. O. Lange, Formand - Købmand Joh. Rosenthal
Direktør Paul Wonsild - Højesteretssagfører Kjeld Rørdam - Civilingeniør F. G. Liljenroth
Direktør Ove Lerche

Direktion:

H. O. Lange, adm. Direktør - Kaj Neckelmann, Direktør

Sekretær:

Prokurist, Frøken H. Friis Hansen

MEDLEMMER AF BESTYRELSEN

1901 - 1951

Købmand Joh. Rosenthal, R. af Dbg.	1901 -
Købmand Christian Berg.....	1901 - 1924
Købmand L. C. A. Bønnelycke, R. af Dbg.	1901 - 1924
Direktør H. O. Lange, K. af Dbg., Dbm. p. p.	1901 -
Direktør Th. Adler Svanholm, K. af Dbg., Dbm. p. p. ...	1918 - 1949
Direktør Hans Holm	1919 - 1921
Grosserer Ernst Brandt, R. af Dbg., Dbm.	1924 - 1925
Kammerherre M. J. C. T. Clan, K. ^I af Dbg., Dbm. p. p. ...	1924 - 1932
Konsul, Købmand Axel Nielsen.....	1926 - 1944
Civilingeniør F. G. Liljenroth	1948 -
Direktør Ove Lerche	1948 -
Direktør Paul Wonsild, R. af Dbg., Dbm.	1949 -
Højesteretssagfører Kjeld Rørdam, R. af Dbg., Dbm. p. p. .	1949 -

Minder *fra Østen*

VED KAJ NECKELMANN

Paa Hjemrejse fra Japan i September 1923 stod jeg paa Dækket af M/S »Java« i Hongkongs Havn og iagttog, at vi lastede et stort Antal Baller, der blev hejst op fra svære kinesiske Djunks, der laa langs Skibssiden. Hver Gang Spillet svingede et Antal Baller ind over Rælingen, fløj der en Del løse Fjer rundt i Luften, og jeg undrede mig over, hvor denne aparte Last kom fra. Første Styrmand oplyste mig om, at det var kinesiske Fjer, der var sendt ned ad Floden fra Canton og bestemt for Nordisk Fjerfabrik i København. Det forekom mig ganske utroligt, at man skulde helt til Kina for at hente Fjer til dansk Sengetøj, men i øvrigt interesserede det mig ikke synderligt. Jeg var mere optaget af at beundre Hongkongs Naturskønhed, og ganske særlig det betagende Syn af Hongkong ved Nat, naar Myriader af Lys dækker »the Peak«, Havnen og Byen, og spejler sig i Havet. Det var varmt og meget trykkende, og da vi endelig gled ud af Havnen, glædede jeg mig ved Tanken om, at jeg nu sagde Farvel til dette fugtige og enerverende Klima og var paa Vej hjem til frisk dansk Vind og Vejr. Men mit første Møde med Kina-Fjer i Hongkongs Havn blev ikke mit sidste. Skæbnen vilde, at jeg efter kun faa Maaneders Ophold i København tilfældigvis kom i Forbindelse med Nordisk Fjerfabrik – og allerede i Februar 1924 var jeg paa Vej til Kina for at overtage Ledelsen af Canton Filialen. Jeg rejste ud over Amerika og opholdt mig en Tid i Shanghai, hvor Lederen af Kina Afdelingerne skulde sætte mig ind i min fremtidige Gerning; saa det var først den 17. Maj, at jeg atter var i Hongkong og om Aftenen sejlede med den gamle Flodbaad »Kinshan« til mit nye Opholdssted og Virksomhed.

Det var en meget varm og trykkende Nat. Der faldt voldsomme Regnbyger med faa Timers Mellemlum, og hele Floddeltaet dampede af Varme. I Kaghytten var der ulidelig hedt, og man fik et klart Indtryk af, at det ikke var et fredfyldt Land, man sejlede igennem, idet vi flere Gange i Nattens Løb hørte Skydning.

Vi ankom til Canton tidligt næste Morgen.

Det øsede ned, og der var om muligt endnu mere trykkende og fugtigt, end der havde været om Bord.

For første Gang saa jeg Cantons Menneskekaos! Intetsteds har jeg set et saadant Liv og en saadan Trængsel. Svedende Kulier masede paa for at faa Lov til at bære Bagagen og tjene nogle faa Cents, og det var en Kamp for at komme fra Borde og igennem dette Menneskemylder. Efter faa Minutters Gang naaede jeg ind paa »Shameen«, den engelsk-franske Koncession, hvor der herskede Ro og Orden, var høje, skyggefulde Træer, spredt Bebyggelse og kun faa Kinesere... en eventyrlig Kontrast til Byen udenom, og for første Gang stod det mig klart, hvor dyb en Kløft der er mellem europæisk og

Fabrikken i Shanghai

kinesisk Levevis. Husene og Træerne paa Shameen drev af Fugtighed fra den sidste Regnbyge og dampede i Morgensolen. Man følte sig som i et Drivhus, og jeg var alt andet end veltilpas og gruede ved Tanken om, at jeg havde underskrevet en Kontrakt paa at blive i Canton i 5 Aar.

De 5 Aar blev til 23, før jeg tog Afsked med Kina!

Min første Opgave i Canton var at sætte et betydeligt Byggeforetagende i Gang, idet Hovedkontoret i København havde besluttet sig til, at vi skulde have vor egen Fabrik til Forrensning og Pakning af Fjer. Det var af stor Betydning at forrense Fjerene, før de blev pakket til Eksport, saa vi undgik at betale Fragt og andre Omkostninger af de store Mængder Snavs og Støv, som almindelige Eksportkvaliteter Kina-Fjer indeholder. Rensningen skulde foregaa paa Maskiner af egen Konstruktion bygget i København, hvorimod vi anskaffede et engelsk hydraulisk Presseanlæg til Pakningen. Dette Presseanlæg er fremdeles det eneste af sin Art i Sydkina.

Ved hydraulisk Presning blev vi i Stand til at pakke Fjerballerne saa haardt, at Rumfanget blev reduceret til mindre end det halve af Baller pakket paa primitive Haandpresser, og som Følge deraf opnaaedes en meget betydelig Fragtbesparselse paa hele vor Eksport, uden at Fjerene kvalitativt led derunder. Det hydrauliske Presseanlæg skulde ogsaa anvendes til Pakning af Kokoner og Silkeaffald for Silkeeksportørerne, og dette udviklede sig til at blive en meget betydelig Forretning, der i en lang Aarrække gav os en udmærket Fortjeneste.

Planerne til Fabrikken var udarbejdet hjemme, men mangt og meget skulde modificeres og tilrettes de stedlige Forhold. Byggeriet kom hurtigt i Gang, men vi mødte store Vanskeligheder paa Grund af urolige Forhold.

Canton har altid været Revolutionernes Arnested i Kina, og Tyverne dannede ingen Undtagelse. Nye Tanker og Ideer spredtes af Studenter hjemvendt fra Udlandets Universiteter og fremkaldte særlig blandt de helt unge en begyndende national Følelse, der uvilkaarligt maatte kollideres med gamle Traditioner. Der fandtes ingen effektiv Centraladministration; de fleste Provinser regeredes af selvbestaltede Guvernører og Generaler, de saakaldte »war lords«, der ikke anerkendte anden Myndighed end deres egen. Det kom hyppigt til Sammenstød mellem Magthaverne, og dertil kom nu Ungdom-

Kontorbygningen i Canton

mens Revolte, der i første Linie var rettet mod alle Udlændinge – og de saakaldte »unequal treaties«. Disse Tilstande førte jævnlig til aaben Borgerkrig, der ofte havde skæbnesvangre Følger for Canton.

Den Uro, der gærede i Sydkina, fik jeg klart at føle kort efter min Ankomst til Canton.

En Aften, da jeg med en af mine Venner gik op gennem Hovedgaden paa Shameen, der strækker sig paa langs igennem Koncessionen og paa begge Sider er bevokset med tunge Banyantræer, hørte vi en voldsom Eksplosion i Nærheden. Vi løb efter Lyden og kom hen til Victoria Hotel, hvor der blev afholdt et Middagsselskab for Guvernøren fra Indokina, som var paa Besøg. En anamitisk Anarkist havde kastet en Bombe ind gennem et af de aabentstaaende Vinduer i Spisesalen, hvor den var eksploderet med frygtelige Følger. Selskabsklædte Mænd og Kvinder laa dræbte og saarede mellem splintrede Borde og Stole, og hele Rummet frembød en ubeskrivelig Ødelæggelse.

Den anti-europæiske Bevægelse blandt Kineserne var tiltagende, da jeg ankom til Canton. Ganske vist var den oprindelig rettet imod Englænderne, men da det er vanskeligt for en Kineser at kende Forskel paa de hvide Nationer, var Resultatet, at Bevægelsen udviklede sig til at blive anti-europæisk. Den fremskynedes af visse Kredse inden for den kinesiske Regering og ophidsede store Dele af Befolkningen mod alle Europæere og Amerikanere.

Den gav sig Udtryk i, at vi blev boykottet af Tjenestefolk og Kontorpersonale kort Tid efter min Ankomst. Med et Par Timers Varsel forlod alle Kinesere Koncessionen paa Shameen, og der blev etableret Strejkevagter, der skulde forhindre Kineserne i at vende tilbage til Øen.

Strejken blev imidlertid ikke langvarig.

Den anti-europæiske Strejkekomite havde endnu ikke rigtig Krammet paa de hos Europæerne ansatte Kinesere, saa efter en halv Snes Dages Forløb genoptog de deres Gerning. Imidlertid var det kun en kort Respit, for nogle Uger senere greb Agitationen mod Europæerne saa stærkt om sig, at det begyndte at blive farligt at færdes i Byen. Men Agitatorerne fik andet at tænke paa! Cantons Købmænd havde ofte i de forløbne Aar maattet lide under, at forskellige Krigsherrer besatte Byen, udskrev Skatter, tog Gidsler og ikke var for nøjeregnende med, om deres Soldater plyndrede. Nu sluttede Købmændene sig sammen og dannede deres egen Militi, det saakaldte »Merchant Volunteer Corps«, der skulde tjene til at beskytte dem mod de skiftende Magthavere. Sun Yat-sen havde paa dette Tidspunkt dannet Regering i Canton, men sad slet ikke fast i Sadlen, og han saa en Trusel i dette Korps, der efter kinesiske Forhold var godt bevæbnet og vel disciplineret. Han forlangte Korpset opløst!

Købmændene nægtede og lod Korpset forskanse sig i den indre By lige ved Shameen. Det kom hurtigt til aaben Kamp!

I over en Uge forsvarede »Merchant Volunteers« sig mod Regeringstroppe, men Overmagten var for stor, og da Regeringens Tropper uden Hensyn til Liv og Ejendom satte Ild paa den Bydel, som »Merchant Volunteers« holdt besat, varede det kun faa Dage, før de maatte overgive sig. I Mellemtiden var der sket meget store Ødelæggelser: et af Byens rigeste Kvarterer laa i Ruiner, og mange Tusinde var dræbt. Paa Shameen havde vi haft en ængstelig, men interessant Tid, idet vi i relativ Sikkerhed havde kunnet iagttage Kampene i den indre By.

Canton blev kort herefter indtaget af en Yunaneser General. Han raadede over ualmindeligt udisciplinerede Tropper, der indlod sig paa at plyndre ved højlys Dag og gjorde Tilstanden i Byen mere end vanlig usikker. Cantoneserne hadede dem!

Europæerne lod de imidlertid helt i Fred. En Dag kom der Ekspresbud til mig paa Kontoret, om jeg vilde komme ud til Fabrikken med det samme, da Yunaniser Soldater var ved at bortføre hele vor Arbejdsstab til Tvangsarbejde for Tropperne. Inden jeg naaede derud, var Soldaterne imidlertid forsvundet med et Par og tyve af de bedste Haandværkere, der arbejdede paa Opførelsen af Fabrikken. Jeg fik oplyst, at de var bragt over paa Jernbanestationen, som holdtes besat af Yunaniserne og laa lige i Nærheden af vor Fabrik. Jeg gik straks derover, da der maatte gøres noget, hvis vi vilde gøre os Haab om at faa Fabrikken færdigbygget. Det var lidt af en Hvepsere! Ingen tog Notits af mig. Paa Jernbanestationen myldrede det med Soldater overalt, og jeg vandrede rundt og søgte efter vore Arbejdere. Jeg fandt dem til sidst i et Venteværse.

De havde Hænderne bundet paa Ryggen, og fra Haanded til Haanded var de bundet sammen med en stærk Line. De sad sammenhullede paa Gulvet, bevogtet af et Par Soldater med Rifler, og saa snart de saa mig, begyndte de at raabe »taipan« (»store Herre«).

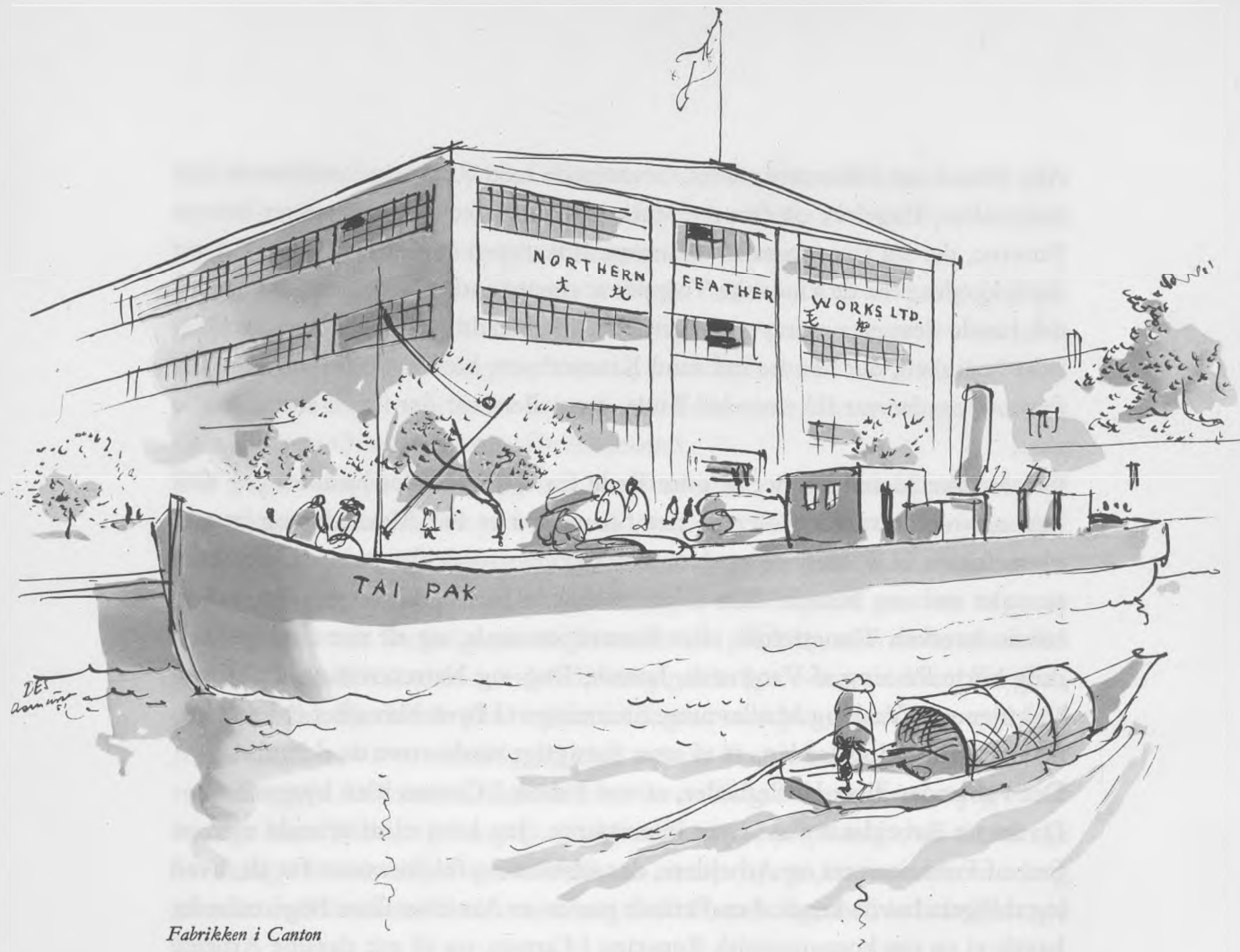
Da jeg nærmede mig, pegede Vagtposterne truende paa mig med Riflerne, saa jeg foretrak at holde mig paa Afstand og søgte derefter at finde en Officer. Jeg var mere end heldig og fandt efter kort Søgen en Soldat, der saa ud til at være af højere Rang, og som oven i Købet viste sig at kunne tale lidt Engelsk. Jeg forklarede ham, at det var vore Arbejdere, der havde været beskæftiget med Opførelsen af en dansk Fabrik, at jeg som Dansker havde ekstra Territorialret, og jeg lod ham forstaa, at han ikke saadan uden videre kunde tage mine Arbejdere. Efter nogen Parlamentering gav han efter, løslod Arbejderne og bad mig meget undskyldte Fejltagelsen.

Selv paa dette Tidspunkt og under saa urolige Forhold betød det altsaa stadig noget at være Udlænding!

Arbejdernes Taknemmelighed var overvældende.

Yunaniserne blev kort efter fordrevet fra Canton efter et frygteligt Blodbad, hvor Cantonesertropper og den stedlige Befolkning tog Hævn for alle de Lidelser, de fremmede Tropper havde paaført dem.

Hen paa Foraaret begyndte den latente fremmed-fjendtlige Agitation at tage Fart igen. — Situationen naaede Bristepunktet den 25. Juni 1925!

Fabriken i Canton

Et stort Demonstrationstog, hvori deltog Skolebørn og Studenter, drog gennem Byen bærende Flag og Plakater med Opfordring til at jage Europæerne ud af Kina og ophæve alle ulige Traktater og Privilegier. Dette Optog var planlagt, saa det skulde passere Shameen.

Ved Middagstid begyndte de første Skarer at drage forbi.

Der var megen Raaben og Skrigen, men det hele saa alligevel forholdsvis fredeligt ud. Imidlertid skiftede Demonstranternes Skare efterhaanden Karakter, saa det hen paa Eftermiddagen var unge Mennesker og Soldater, der hujende og skrigende drog forbi. Og til Slut kun bevæbnede Soldater, der pludselig gik over til Angreb paa Koncessionen.

Paa Shameen var vi imidlertid forberedt!

Alle Mænd var udkommanderet, bevæbnede med Rifler og forskansede bag Sandsække. Engelske og franske Marinesoldater med Maskingeværer besatte Broerne, der fra Byen fører til Shameen. Ildkampen varede en Times Tid, og det lykkedes ikke de kinesiske Tropper at trænge ind paa Koncessionen, men der havde desværre været et meget stort Mandefald paa den kinesiske Side. Min Lejlighed, der vendte ind mod Kineserbyen, blev ramt af over 200 Rif-felskud, og der var ikke een hel Rude, men ellers var der ingen større Skade sket.

Det er ikke Meningen her at gøre Rede for alt, hvad der hændte. Jeg skal kun nævne, at vi var isolerede paa Shameen i et Par Maaneder og maatte klare for os selv med de sparsomme Levnedsmiddelforsyninger, der blev smuglet ind om Natten. Alle Kinesere havde forladt Koncessionen, saa vi havde hverken Tjenestefolk eller Kontorpersonale, og til vor daglige Ger-ning hørte Pasning af Vandværk, Isværk, Dag- og Natrenovation, Politi- og Vagttjeneste, Vask og Madlavning. Stemningen i Byen blev efter et Par Maa-neders Forløb dog saadan, at vi atter forsigtigt turde vove os derind.

Det var under disse Uroligheder, at vor Fabrik i Canton blev bygget!

De første Arbejdsaar var uhyre interessante. Jeg kom til at arbejde med en Stab af Funktionærer og Arbejdere, der adskilte sig fuldkommen fra alt, hvad jeg tidligere havde kendt. I en Periode paa ca. et Aar efter disse Begivenheder havde vi en ren kommunistisk Regering i Canton, og til mit daglige Arbejde hørte Forhandlinger med Soldater- og Arbejderraad. Men alt gled, selv om det var besværligt, og vi havde den Tilfredsstillelse, at vor Virksomhed var den eneste udenlandske, som igennem dette vanskelige Tidsrum blev holdt i Gang.

Der fulgte nu en Række fredelige Aar, hvor vort Firma havde en meget stor Fremgang, navnlig i Sydkina. Ledelsen af Shanghai Kontoret var i Mellem-tiden ogsaa blevet overdraget mig. Da Hovedkontoret i København samt vore Fabrikker andre Steder i Verden ogsaa havde undergaaet en meget be-tydelig Udvikling, blev der stillet store Krav til os med Henblik paa at frem-skaffe tilstrækkelig store Kvantiteter Fjer, for at de hjemlige Virksomheder ikke skulde mangle Raavarer. Hele Tiden skulde der udvides, findes nye For-bindelser, ansættes kinesiske Opkøbere, og Fabrikken i Canton, som i Mellem-

tiden var blevet udvidet, samt Fabrikken i Shanghai, der var blevet ombygget og moderniseret, arbejdede Søn- og Helligdage og ofte i 2 Skift for i det hele taget at kunne tilfredsstille Efterspørgslen hjemmefra.

Opkøbene af Fjer i Canton foregik ved min Ankomst hovedsagelig gennem en gammel, kinesisk Købmand. Han hed Li Ming-po, var meget svagelig og saa ud til at være langt oppe i Firserne, skønt han næppe var mere end midt i Tresserne. Men trods al sin Svagelighed havde han Krammet paa Cantons og nærmeste Omegns mange Fjerkøbmænd.

Der solgtes næppe en Balle Fjer i Canton til noget europæisk Firma, uden at dette skete gennem Li Ming-po, eller at han i hvert Tilfælde var vidende om det. Trods det, at hans Tjeneste som Mellemand egentlig slet ikke var nødvendig, var det nu engang Skik, at Forretningen skulde gøres gennem ham, og han indkasserede fra Sælgerne en Kommission paa 1%, som de betalte uden at kny – og uden at gøre mindste Forsøg paa at gaa uden om ham. *Tai Pak*, som Nordisk Fjerfabrik altid kaldes i Canton, stod paa en særdeles god Fod med Ming-po. Vi var selvfølgelig hans største Kunde i disse Aar, og han var mig efter min Ankomst til Canton i den første Tid til megen Støtte. Jeg vandt hurtigt hans Tillid, og han var altid beredt til at hjælpe mig med de mange vanskelige Problemer, der nødvendigvis maatte opstaa, naar man som ny og ukendt med Branchen skulde sætte sig ind i Forretningerne i et helt fremmed Land.

Ming-po kom paa Kontoret hver Formiddag mellem 11 og 12. Først maatte han konverseres om de sidste Begivenheder, enten det nu var Urolighederne i Canton eller Nyheder fra andre Dele af Verden, eller der skulde tales om Vejret eller Helbredet eller hvad andet ligegyldigt, der forelaa som aktuelt paa Tidspunktet. Derpaa kunde vi saa gaa over til at tale om Forretning. Men det kunde godt tage en halv Times Tid at faa oplyst, om han i det hele taget havde noget at sælge! Og det kunde tage meget lang Tid, før man naaede til Enighed om en Pris! Men var man saa først blevet enige om Prisen og havde faaet afsluttet en Kontrakt med en af de mange Fjerkøbmænd, han repræsenterede, saa var Isen brudt, og jeg kunde være sikker paa ret hurtigt at faa købt større eller mindre Kvantiteter til samme Pris fra alle de andre Fjerkøbmænd. Dette var selvfølgelig en utilfredsstillende Maade at gøre Forretning paa, idet

det var udelukket i Stilhed at foretage større Køb, og vi saa uvægerligt Priserne stige, saa snart vi søgte at fremskaffe store Kvantiteter.

Ming-po repræsenterede det gamle Kina. Hans Ord kunde man stole paa, og var der noget Vrøvl med Leverancen fra en af hans Købmænd, saa ordnede han Sagen med det samme. De fulgte ham blindt, enten han bestemte, at Prisen skulde reduceres, eller at Varepartiet

skulde ombyttes, hvis Leverancen ikke var kontraktmæssig. Han stod uforstaaende over for den nye Tid og alle de nye Ideer, som Revolutionen havde bragt til Kina. Han havde gaaet med Pisk det meste af sit Liv og kun lige de sidste Aaringer ladet den afklippe for ikke at virke paafaldende.

Ming-po døde af Svækkelse et Par Aar efter, jeg kom til Canton.

For ham var det sikkert det bedste, da vi allerede paa det Tidspunkt var ved at gaa bort fra de gamle Opkøbsmetoder og slaa ind paa nye Veje, der ganske revolutionerede Sydkinas Fjerforretning. Jeg blev kaldt til hans Dødsleje, da han paa Grund af Borgerkrigen, der netop paa det Tidspunkt udkæmpedes i Sydkina, ønskede nogle Værdisager opbevaret i Sikkerhed hos os i den engelske Koncession, for at vi saa paa et senere Tidspunkt skulde udlevere dem til hans Kone og Børn. Da jeg ved denne Lejlighed første og eneste Gang kom til hans Bopæl, forbavsedes jeg over, hvor fattigt det hele saa ud. Jeg havde ikke tænkt mig, at denne Mand, der faktisk gjorde store Forretninger, levede under Forhold, som vi i Danmark vilde have kaldt Fattigdom.

Ved Gennemførelsen af nye Metoder for Opkøbet af Fjer i Canton og Sydkina Omraadet fik jeg en uvurderlig Støtte af en kinesisk Kontorist paa vort Kontor. Han var blevet antaget som office-boy, men allerede flere Aar før jeg kom til Canton, var han avanceret til Assistent. Jeg lagde straks Mærke til ham. Han var lille og spinkel, havde meget smukke, smalle Hænder og usædvanligt intelligente, levende brune Øjne. Skønt han var en af de yngste paa Kontoret, var det paafaldende, at han ikke alene var nøje inde i det Ar-

bejde, der paahvilede ham selv, men at han faktisk vidste Besked med alt, hvad der foregik, og var den, der havde den bedste Fagkundskab, hvad Fjer angik. Selv havde jeg paa dette Tidspunkt kun ringe Kendskab til Fjer. Mit Engagement til Posten i Kina var sket paa Grundlag af de rent købmandsmæssige Erfaringer, jeg havde erhvervet mig gennem mange Aars Ophold i Østen. Jeg havde ganske vist været et Par Maaneder paa Fabrikken i København og nogle Uger paa Kontoret i Shanghai; men Fjer er en Artikel, som man først faar Kendskab til efter aarelangt Studium, og hvor man aldrig bliver udlært.

Chan Wing-ib eller Ah Yim, som jeg mere familiært kaldte ham, vidste Besked med, hvordan Sydkina Fjer skulde være.

Jeg benyttede mig meget af ham og brugte ham i det daglige ikke alene som Tolk, men ogsaa som Lærer i Fjerbranchen, og han blev mig til uvurderlig Støtte, idet han faktisk bibragte mig et godt Grundlag for det Kendskab til Sengefjer, som jeg i Aarenes Løb har erhvervet.

Ah Yim avancerede hurtigt.

Det varede ikke længe, før han var respekteret som den virkelige Førstemand blandt Kineserne paa Kontoret. Jeg brugte ham i mine meget vanskelige Forhandlinger med Soldaterraad og Arbejdere under Kommunistperioden, og han fulgte mig paa mange interessante Rejser ind i Landet. Han blev ikke alene min bedste Medarbejder i de mange Aar i Kina, men ogsaa en trofast Ven. Hans Loyalitet og Hæderlighed forbundet med hans Kendskab til Branchen og hans sunde Forstaaelse af, hvordan man bedst kunde kombinere mine nye Ideer og Tanker med Hensyn til Opkøb og Tilrettelæggelse af Opkøbspolitikken med de ofte meget komplicerede Moralbegreber hos den kinesiske Fjerhandler, hans gode Evner som Tolk og hans aldrig svigtende gode Humør – det er Egenskaber, som man sjældent finder forenet i een Person!

Ah Yim indtager i Dag en ledende Stilling i vort Kina Firma. Han er Bestyrer for Canton Kontoret, det Kontor, som jeg selv overtog som Bestyrer i 1924.

En af de store Vanskeligheder, som vi havde at kæmpe med ved Afkontrol-
lering af vore Indkøb, var at gardere os mod Forfalskning af Varerne. Disse blev købt med Garanti for, at de ikke indeholdt mere end en angivet Procent-

del Støv og Snavs. Før Betaling fandt Sted, afkontrolleredes Leverancen ved Prøvetagning og Fastsættelse af Renhedsgraden. Fjerkøbmændene overvågede altid selv denne Prøvetagning, og fik de f. Eks. det Indtryk, at Prøverne blev taget fortrinsvis øverst i Ballerne, saa kunde man være sikker paa, at ved Købmandens næste Leverance vilde de reneste Varer være at finde paa dette Sted i Haab om, at vi vilde konstatere en højere Renhedsprocent og derefter yde en større Betaling. Det gjaldt derfor for os om at trække Prøverne paa de Steder, hvor det mindst var ventet. Efter den kinesiske Fjerkøbmands Opfattelse var det en ærlig Sag at forfalske Varerne saa meget som muligt, naar det bare ikke blev opdaget. Og det var højst forskellige Produkter, der blev benyttet til dette Formaal. De lettest tilgængelige og ogsaa mest anvendelige var Sand og Støv, som imidlertid let lod sig konstatere. En Overgang forsøgte man sig med Iblanding af tørret Hestegødning. Det var slet ikke saa let at opdage, naar der kun iblandedes nogle faa Procent; men det største Hovedbrud beredte os dog et Blandingsmateriale, der blev fremstillet specielt med det Formaal at skulle bruges til Forfalskning af Raafjer. Det drejede sig om gamle Rebstykker enten af Kokos, Hamp eller lignende Materiale, der blev skaaret i smaa Stumper og derpaa efter at være gnedet mellem Hænderne blev til korte Traade, der i Farve meget mindede om Sydkina Fjerene. Det var uhyre vanskeligt at konstatere Tilstedeværelsen af dette Blandingsmateriale, før vi blev klar over, hvad det var, der blev anvendt. Min Opmærksomhed blev egentlig henledt paa det ved en ren Tilfældighed, idet jeg

en Dag uventet aflagde en lille Fjerkøbmand et Besøg og i hans Gaard fandt flere Kulier beskæftiget med at skære Reb i smaa Stumper. Ah Yim var med mig, og da han paa min Opfordring spurgte Kulierne, hvad dette skulde bruges til, svarede de grinende: »Til at blande i Fjer«.

Fjerkøbmanden var mindre fornøjet!

Navnlig i mine første Aar i Kina følte jeg mig meget ilde berørt ved at iagttage de daarlige Forhold, de fleste Kinesere levede under. Senere sløvedes mine Følelser, og jeg kom til at anse det for en Selvfølgelighed paa Baggrund af, at det for den enkelte var saa ganske haabløst at udrette noget, hvad jeg selv fik Bevis for. Det var navnlig de uhygiejniske Forhold, der var den kinesiske Arbejder beskaaren, der var forfærdende. Det forekom mig op-rørende at se Kulikvinder sidde paa Gulvet i store Dynger snavsede Raafjer og frasortere Vinge- og Halefjerene, et støvet og i højeste Grad uhygiejnisk Arbejde. Kvinderne havde Børn i alle Aldre til Hjælp, og paa Ryggen bar de Babyer ofte kun faa Dage gamle, hvis Øjne og Mund var fulde af Støv. Intet Under, at Børnedødeligheden var stor.

Da vi fik bygget vor Canton Fabrik og selv begyndte at forrense og sortere Fjerene, blev dette for en stor Del gjort paa Maskiner og under Forhold, der var langt bedre end i de kinesiske Lagerrum. Desuden betalte vi altid Lønning, der laa paa over det dobbelte af, hvad Kineserne bød deres Arbejdere, saa i det store og hele var vore Arbejderes Kaar gode, set paa Baggrund af Kina Forhold.

Hvad der imidlertid særlig virkede stødende paa mig og direkte angik vor Virksomhed, var, at vore Kulikvinder, naar de ventede et Barn, arbejdede paa Fabrikken indtil Dagen før Fødslen – og genoptog Arbejdet en eller to Dage efter med det nyfødte Barn paa Ryggen. Det forekom mig saa umenneskeligt, at jeg, selv om jeg vidste, at det er meget vanskeligt at indføre Reformer i Kina, og selv om Ah Yim raadede mig til ikke at inklade mig paa et Forsøg, dog syntes, at det maatte gøres. Jeg indførte derfor den Regel, at en Kulikvinde, der arbejdede hos os og ventede et Barn, skulde have fri en Uge før og to Uger efter Fødslen, dog saaledes at hun i dette Tidsrum stadig oppebar den lave Løn, som disse Mennesker kunde indtjene. Det gik imidlertid slet ikke, og det var desværre en nærmest tragikomisk Afslutning, der

kom paa mit første Forsøg paa filantropisk Arbejde. Kun kort Tid efter at jeg indførte denne Reform, begyndte vore kvindelige Arbejdere at bytte Plads med andre, der ventede Barn, saaledes at største Delen af vor kvindelige Arbejderstab i Løbet af faa Maaneder bestod af gravide Kulikvinder, og efter et halvt Aars Forløb maatte jeg opgive Forsøget, hvis vor Fabrik ikke skulde blive til en Barselstue.

I de første Aar, da vore Opkøb hovedsageligt foregik i Canton eller nærmeste Omegn, forvoldte Betaling af Varene os ingen Vanskeligheder. Naar en Købmand havde leveret et Parti Fjer til vor Fabrik, fik han omgaaende et Forskud, og Dagen efter, naar Varene var kontrollerede, blev Restbeløbet betalt. Vi betalte med Check i Hongkong Dollars paa en af de udenlandske Banker, der havde Kontor paa Shameen. Købmanden vekslede saa selv Beløbet til lokal Mønt: Canton Dollars, som udenlandske Firmaer kun i ringe Udstrækning benyttede sig af, da denne Møntfod var højst ustabil og til og med kun fandtes i 20 Cents Sølvmonter og 1 Cent Kobbermonter. Canton Dollarens Værdi i Forhold til udenlandske Valutaer paavirkedes ikke alene af den stærkt svingende Sølvnotering, men ogsaa af sæsonmæssig Efterspørgsel samt politiske Forhold. Sølvmonterne var ofte underlødige, saa det var et uhyre Arbejde at eftertælle og kontrollere større Udbetalinger. De kinesiske money shops udbetalte som Regel saadanne større Beløb i smaa Straaposer med 1000 Dollars i hver, forseglede med den paagældende money shop's »chop«, der garanterede, at Indholdet bestod af fuldlødige Mønter. 1 Cent Kobbermonterens Værdi i Forhold til 20 Cents Sølvmonter varierede ogsaa fra Dag til Dag. Det vilde svare til, at vi under tilsvarende Omstændigheder i Danmark den ene Dag kunde faa 110 Enører for en Krone, hvorimod man de paafølgende Dage maaske kun kunde faa 80-90 Enører.

Kinesiske money shops, en Slags smaa Banker, fandtes der et Utal af. De fastsatte Noteringen for Hongkong Dollars flere Gange dagligt, men disse Noteringer var ikke ens i de forskellige money shops, men varierede ret betydeligt, eftersom en shop eventuelt var Køber eller Sælger. Hvis man havde større Beløb at veksle, kunde det ofte betale sig at besøge flere shops og forhøre sig om Kursen, og meget ofte var det muligt efter at have faaet en Kurs opgivet at handle om denne og opnaa en endnu bedre Rate.

Efterhaanden som Hovedkontoret i København og Filialerne forlangte Af-skibning af større Forsyninger af Fjer fra Kina, maatte vi udvide vor Op-købsvirksomhed til at omfatte fjernere liggende Provinser. Ikke alene op-naaede vi herigennem at kunne købe større Kvantiteter, uden at det lokale Marked med det samme reagerede, men vi var paa fjerntliggende Pladser ofte ogsaa i Stand til at købe store Partier af Fjer af en enkelt Race Ænder, der i Farve og Kvalitet var langt bedre end de sammenblandede Varer, der almindeligvis kunde købes paa Cantons Fjermarked. Ved Køb inde i Landet voldte Betalingen os imidlertid ofte Kvaler. Det siger sig selv, at en Køb-mand paa en fjerntliggende Plads var uvillig og som Regel ude af Stand til at vente med at faa Betaling, til hans Varer naaede Canton. Transporten fra fjerntliggende Distrikter kunde tage Maaneder. Ofte blev Varerne baaret i Dagevis af Kulier til nærmeste Opsamlingsplads for derpaa langsommeligt at transporteres med smaa Djunks eller Sampans ad snævre Kanaler og smaa Floder til et større Centrum, hvorfra Videreforsendelsen fandt Sted med store Djunks og Slæbebaade ad Hovedfloderne til Canton. De Distrikter, som Varerne passerede igennem, var som Regel besat af forskellige Tropestyrker under Kommando af uafhængige Generaler (eller slet og ret Bandithøvdinge), der forlangte en vis Afgift, »protection fee«, for at lade Forsendelserne passere. Det synes utroligt, at Forretning under saadanne Forhold var mulig, men det skyldes ogsaa udelukkende, at den kinesiske Købmand aldrig giver fortabt, er flittig og utrolig ihærdig og stadig søger at finde Udveje, hvor store Van-skelighederne saa end bliver. Det er ikke muligt i Korthed at beskrive, hvor-dan vi gennemførte vore Opkøb inde i Landet under disse Forhold. Jeg skal kun nævne, at vi i en Aarrække havde et Arrangement med et af de store Olieselskaber, der havde Kontorer for Salg af Petroleum paa mange Pladser i det Indre og følgende indkasserede store Beløb, som de under de usikre Forhold havde lige saa vanskeligt ved at faa sendt til Canton, som vi havde ved at sende Penge ind i Landet.

I Begyndelsen af Trediverne bedredes Forholdene betydeligt.

Der blev anlagt daarlige, men dog som Regel brugbare Motorveje, og de kinesiske Banker paatog sig at remittere til de større Centrer i det Indre, hvilket selvfølgelig betød en uhyre Lettelse for al Handel.

Jeg har rejst meget i Kina, hovedsagelig til Kystbyerne, der alle er betydningsfulde Centrere for Indkøb af Fjer, men ogsaa til større Opkøbscentre inde i Landet. Disse Rejser blev foretaget baade under fredelige og urolige Forhold, og dog har jeg været saa heldig aldrig at have været udsat for særlig spændende eller farlige Oplevelser. Jeg har derimod ofte mødt mange ubehagelige Overraskelser, naar jeg skulde overnatte.

Jeg husker navnlig en Nat i en By, der havde det smukke Navn Kwayuén (Blomsterhaven).

Vi havde i længere Tid faaet tilsendt nogle ganske glimrende, mørke Varer fra dette Distrikt, men Forsendelserne var pludseligt ophørt. Dette maatte undersøges; og da Ah Yim og jeg skulde paa en Rejse til Nanning, et af de betydeligste Centre for Fjerhandel i Provinsen Kwongsi, bestemte vi os til at lægge Vejen over Kwayuén. Vi rejste fra Canton til Samshui med en elendig Jernbane, hvor Ruderne manglede i alle Kupévinduerne, derpaa med en meget lille Floddamper fra Samshui til Wuchow. Vi var kun tre Passagerer om Bord, og Dækslasten bestod af tomt Returgods i Form af svære Bambuskurve, der havde været benyttet til Forsendelse af Høns og Grise og følgelig var meget ildelugtende.

Kaptajnen, en gammel, engelsk Kinafarer, inviterede os op paa Broen, det eneste Sted, hvor der var frisk Luft, og trakteredede med Whiskysoda. Han tog selv rigeligt for sig af de vaade Varer, og hans rødblissede Ansigtssfarve gav ogsaa Udtryk for, at det ikke var Solen alene, der havde bibragt ham Kulør. Han havde sejlet paa Kinakysten i 35 Aar, havde engang været Kaptajn paa en ti Tusind Tons Fragt- og Passagerdamper; men Østens Fristelser havde været for store, eller hans Karakter for svag. Det var gaaet støt ned ad Bakke for ham, saa til sidst havde han ikke haft anden Udvej end at tage Stilling som Kaptajn paa denne usle to Hundrede Tons Flodbaad for at kunne tjene til det daglige Brød – og de mindst lige saa vigtige Drikkevarer! Men her syntes han at hygge sig.

Han havde filosoferet sig til, eller jeg skulde maaske snarere sige resigneret sig til en vis Tilfredshed med den Tilværelse, han nu førte. Paa Rejserne op og ned ad Floden var der som Regel et Par europæiske Passagerer, som han kunde passiare med, og det gjorde ikke noget, at han drak lidt rigeligt, for

det var den kinesiske Styrmand, der kendte Floden og navigerede. Kaptajnen var der kun i Kraft af, at hans Baad sejlede paa Hongkong under engelsk Flag. Og engelsk Lov fordrer en Fører med »British Master Ticket«. Han talte meget, og som mange af disse mislykkede Eksistenser talte han mest om sig selv. Med en vis Patos fortalte han om den Modgang, han havde haft i Livet, og det var nærmest, som søgte han at finde Undskyldning for eller at forklare sig selv, hvorfor det var gaaet saa skævt. Det, der tyngede ham mest, var vist i Grunden ikke, at det var gaaet tilbage for ham, men derimod Tanken om, at han aldrig skulde se England igen.

Han var en god Fortæller.

Det var interessant at høre om Livet og Begivenhederne i Kina for mange Aar tilbage, og desuden var det meget betagende at sidde paa den lille Floddamper i den stille, lune Tropenat og glide op ad den smalle, bugtede Flod, hvor man i Mørket kun anede Omridsene af Flodbred og Bakker og med Øjnene fulgte svagt oplyste Huse og Landsbyer, der langsomt gled forbi. De eneste Lyde, der brød Stilheden, var Kaptajnens monotone Stemme, akkompagneret af Maskinens dumpe Hamren, samt af og til en Hunds Glammen langt borte eller Knagen af Aarerne paa en Sampan, en Lyd, der er saa egenartet, at har man levet længe i Østen, husker man den altid.

Tidligt om Formiddagen kørte vi fra Wuchow i en ældgammel Ford med vor Bagage bundet fast paa Trinbrættet. Vejen var kun en raa Kørebane, der var skaaret gennem Terrænet uden Overfladebehandling. Chaufføren tog ingen Hensyn til den ujævne Overflade, men kørte saa hurtigt, som den gamle Ford kunde bevæge sig. At sige, at vi blev gennemrystede, er et meget mildt Udtryk. Det gik over Stok og Sten, og det forekommer mig, at jeg aldrig i mit Liv har kørt saa hurtigt hverken før eller siden, skønt Farten næppe har været over 40-50 km i Timen. Rundt om Hjørner slingrede vi, og selv gennem smaa Landsbyer fortsattes den vilde Fart. Ænder og Høns fløj til begge Sider, og Grise og Børn styrtede i Sikkerhed under Hvinen og Skrigen. — Efter en Times Kørsel skulde vi over et Vandløb. Bro fandtes ikke, men der var en Færge bygget af Bambusbundter, hvorpaa var fasttømret nogle Brædder. Vi delte Færgen med en faldefærdig Bus, stuvende fuld af Kinesere med deres mange Bylter og Pakkenelliker.

Bilturen varede hele Dagen. Endnu to Gange maatte vi over Vandløb paa usikre Bambusfærger. Det var en Hvile for trætte Lemmer og Nerver, naar vi holdt stille, men vi kunde ikke anmode Chaufføren om at gøre længere Ophold, da vi skulde naa Kwaiyuen inden Mørkets Frembrud.

Jeg har i Kina boet paa mange daarlige og snavsede Herberger, men Hotellet i Kwaiyuen staar for mig som det værste, jeg nogen Sinde har oplevet. Og dette er vel Grunden til, at alle Detailler selv den Dag i Dag staar klart prentet i min Hukommelse. Straks vi kom ind ad Døren, lagde jeg Mærke til, at Gulvet var af faststampet Ler, og at baade Høns og Grise færdedes frit mellem de sovende Skikkelser, der laa med deres Bundter og Bylter paa det bare Gulv. Ingen tog Notits af os, men i et Hjørne sad en ældre Mand ved et uhøvlet Bord og læste ved et Stearinlys, der var anbragt paa en snavset Tallerken. Ah Yim spurgte ham, om dette var Byens eneste Hotel. Han bekræftede det og tilføjede, at de sovende Personer paa Gulvet var ubemidlede, der kun betalte nogle faa Cents for Husly. Til fornemme rejsende havde han Værelser ovenpaa. Vi blev ført derop ad en smal Trætrappe, som var det eneste Forbindelsesled mellem Stueetagen og første Sal.

Førstesalen bestod af et stort Rum.

Træskillevægge, som kun naaede godt halvvejs op til Loftet, inddelte Rummet i ca. 20 smaa Værelser. Der var ingen Døre ind til de enkelte Værelser, men derimod et meget snavset Forhæng. I den ene Ende af Etagen laa nogle gammeldags Toiletter. Ogsaa de var kun skilt fra med halvhøje Vægge, og fra Spande og Tønder bredte Lugten sig til hele Rummet, der gjordes endnu mere kvalmt af den umiskendelige, sødlige, gennemtrængende Lugt af Opium. I det Værelse, der blev anvist mig, fandtes intet Vindue. Der stod en kinesisk Seng, d. v. s. raa Brædder paa Bukke og med en tynd Straamaatte over samt en Træstol og et Bord med en Tallerken og et halvt Stearinlys. Over Sengen hang et tilrøget og hullet Moskitonet, og et meget groft khakifarvet Bomuldstæppe laa i Fodenden. Jeg tog Stearinlyset for at undersøge Trævæggene og saa med det samme, at Sammenføjningerne var fulde af Væggelus og andet Utøj.

Det var mig for meget. Jeg sagde til Ah Yim, at her vilde jeg under ingen Omstændigheder tilbringe Natten, saa vilde jeg hellere sove i den gamle

aabne Fordvogn. Efter i nogen Tid at have parlementeret med Værten, meddelte Ah Yim mig, at der fandtes en Missionsstation i Byen. Vi tog straks derhen og blev godt modtaget.

Det viste sig at være et gammelt, amerikansk Ægtepar, der havde slaæet sig ned i Byen for at udøve Missionsgerning for en Menneskealder siden. De havde bygget en lille Kirke eller snarere et Kapel, hvor de samlede deres Menighed. Den bestod for største Delen af de allerfattigste. Nogen større Tilslutning havde de ikke haft, men ud over Missionsgerningen udførte de et meget opofrende Arbejde, idet de opfostrede blinde og vanskabte Børn, som var blevet efterladt nyfødte paa Gader og Affaldspladser for at dø som værende uegnede til dette Livs Besværligheder, eller vel nærmere, fordi Forældrene ikke ønskede disse Børn, der kun vilde være til Byrde for dem. Det havde været Formaålet med vor Rejse at søge Kontakt med den Opkøber, vi havde i Kwaiyuen, og næste Dag fandt vi efter lang Søgen frem til hans Bopæl. Den laa et godt Stykke uden for Byen.

Da vi endelig kom derud, havde vi Vanskelighed med Sproget; der var ingen, som forstod Cantonesisk, og vi forstod ikke den lokale Dialekt. Vi maatte tage tilbage til Byen og finde en Tolk, der forstod begge Dialekter, og da det endelig lykkedes at finde en Person, som kunde anvendes, saa blev Fremgangsmaaden den, at jeg paa Engelsk instruerede Ah Yim om, hvad der skulde siges, paa Cantonesisk gav han min Besked videre til Tolken, der paa den lokale Dialekt igen forklarede, hvad det var, vi ønskede, og i modsat Rækkefølge gentoges Proceduren, naar jeg skulde have mit Svar. Det var

meget besværligt. Det viste sig, at den gamle Købmand, som vi havde staaet i Forbindelse med, længe havde været syg og for nogle Uger siden var død. Selv havde han ingen Sønner haft, men nogle Slægtninge videreførte nu Forretningen og vilde gerne fortsætte Forbindelsen med os. Vi traf de fornødne Arrangementer for Opkøb for vor Regning, og det kan maaske her være af Interesse at nævne, at vi i mange Aar havde Glæde af denne Forretningsforbindelse.

Fra Slutningen af 1929 til Midten af 1937 var det gode Aar i Kina. Det var en for Kina forholdsvis fredelig Periode, hvor Regeringen i Nanking havde Kontrol over saa godt som hele det kinesiske Rige, og hvor Administrationen var paa sit bedste. Regeringen havde i disse Aar mange gode Raadgivere, bl.a. Sir Frederick Leith-Ross, som bistod ved Gennemførelsen af Pengereformen i 1935, der medførte, at Kina fik samme Møntfod for hele Landet. Det var en stor Lettelse for Handelen mellem de forskellige Provinser, i Særdeleshed da samtidig Vejnettet udbyggedes, og Jernbane-, Kanal- og Flodtransport forbedredes Haand i Haand med et meget omfattende Rekonstruktionsarbejde paa saa godt som alle Omraader.

Vort Firma nød i høj Grad Fordel af denne Opgangsperiode.

Den gjorde det muligt for os at fremskaffe stadig større Kvantiteter Fjer fra Omraader fjernt fra Canton, som det før i Tiden havde været saa godt som umuligt at komme i Forbindelse med.

I denne Periode oparbejdede vi ligeledes en betydelig Eksport til Australien og New Zealand, Markeder, vi hidtil ikke havde staaet i Forbindelse med, da vi ingen Filialer havde i denne Verdensdel. Grundlaget for vor Virksomhed i Hongkong blev ogsaa lagt i denne Aarrække.

I selve Hongkong er der næsten ingen Fjerproduktion, men Hongkong er Afskibningshavn for saa godt som alle Sydkinas Produkter. Efterhaanden som vort indenlandske Opkøb voksede, blev det en Nødvendighed for os at have en »go-down« (Pakhus) i Hongkong. Det skulde tjene som Transitlager for vore meget store Afskibninger fra Canton. Imidlertid blev vort Opkøb i Kystbyerne under de rolige Forhold endnu større, end det havde været muligt at forudse, og da Forholdet var det, at Varer, som var opkøbt

i Kystbyerne, blev sendt via Hongkong til Canton, kunde det ikke betale sig at sende store Partier af disse Varer til Canton for efter Behandling at skibe dem til Hongkong igen. Transitlageret i Hongkong maatte derfor udvides med Lokaler, hvor vi kunde sortere, forrense og pakke Fjer, medens Ledelsen af Kina-Opkøbet forblev i Canton.

Japan fulgte Kinas Rekonstruktion med Ængstelse. Og ikke uden Grund. For Kina var ved at blive et ordnet Samfund. Det var navnlig Japans Militærklike, der med Jalousi saa, at Kina var i Færd med at uddanne en godt udrustet og disciplineret Hær efter tysk Mønster. Et stort Antal tyske Instruktører, deriblandt mange højtstaaende Officerer, havde taget Tjeneste i Kina, og Japan frygtede, at Tiden var ved at nærme sig, da det stod i Fare for at miste den ledende Stilling i Østen.

Der havde været flere Sammenstød mellem Kinas og Japans Hær- og Flaadefdelinger, men det var lykkedes at begrænse disse Affærer til lokale Foreteelser. Enhver, der tænkte alvorligt over Situationen, forstod dog, at der maatte komme et Opgør. — I Sommeren 1937 brød det løs!

Min Kone og jeg havde været paa Sommerferie i Japan og var gaaet om Bord paa en fransk Passagerbaad i Kobes Havn for at sejle til Hongkong. Om Morgenen Kl. 4 blev vi vækkede, og til min Forbavselse laa vi stadig i Havnen. Vi blev beordrede i Land, da Baaden var blevet rekvireret af den franske Regering til at evakuere franske Undersaatter fra Shanghai. Vi fik herefter et ufrivilligt Ophold i Kobe paa en lille Uge, før det endelig lykkedes at skaffe Billetter paa »Empress of Canada«, der skulde til Shanghai for at optage Flygtninge og derpaa fortsætte til Hongkong. Allerede i Yangtseflodens Munding kunde vi se tunge Røgskyer hænge over Shanghai, og kort efter, at vi havde kastet Anker ved Whangpo, kredsede 2 japanske Flyvere over »Empress«, men forsvandt hurtigt igen ind over Shanghai. I to Dage laa vi for Anker ud for Whangpo og iagttog japanske Flyverangreb paa de kinesiske Bydele, hvoraf store Dele var i Flamme. Det internationale Settlement og den franske Koncession blev ikke angrebet, men respekteret som neutralt Omraade.

Paa »Empress« blev alle – ogsaa Passagererne – sat i Gang med at træffe Forberedelser til Modtagelsen af Flygtninge, og der blev redt Senge paa

Gulvene i alle Saloner og Opholdsværelser samt paa de Dele af Dækket, der var delvis indelukket. Og paa Andendagen bragte engelske Kanonbaade i fuld Krigsmaling ca. 2000 Europæere og Amerikanere om Bord. Det var hovedsageligt Kvinder og Børn, der nu forlod det krigsramte Shanghai for at søge Sikkerhed i Hongkong.

Ved Ankomsten til Hongkong var alt fredeligt, og da der er ca. 1300 km fra Shanghai til Canton, tænkte jeg mig ikke Muligheden af, at Krigens Virkninger vilde kunne mærkes i Canton. Jeg lod dog for en Sikkerheds Skyld min Kone blive tilbage i Hongkong, medens jeg selv straks efter Ankomsten tog første Tog til Canton.

Hongkong-Canton Ekspresen var paa dette Tidspunkt udmærket.

Der var indført »air-conditioned« første Klasses Waggoner, og Rejsen forløb begivenhedsløst. Men da vi naede Canton, mødte os et højst aparte Syn. Den ellers saa travle Banegaard var mennesketom.

Forklaringen var den, at Japanerne netop havde foretaget deres første Luftangreb, dog uden at anrette videre Skade. Det varede ikke længe, før de japanske Luftangreb paa Canton blev daglige Foreteelser, og det var særlig Jernbanelinien og Floden, de koncentrerede sig om. Desværre laa Telegrafkablerne langs Jernbanelinien, saa hver Gang det lykkedes Japanerne at træffe Jernbanelegemet, røg Telegrafforbindelsen med Hongkong med det samme. Vor Canton Fabrik laa i umiddelbar Nærhed af Jernbanestationen, men selv om denne ofte var udsat for Luftangreb, og Bomberne faldt uhyggeligt nær Fabrikken, var vi i Stand til at holde Virksomheden i Gang, da Arbejderne følte sig mere trygge i den solide Fabriksbygning end i deres egne elendigt byggede Boliger. Værre var det at faa de færdigt forarbejdede og pakkede Varer transporteret til Hongkong for Afskibning.

Flodtrafikken var næsten ophørt, saa alt maatte sendes med Jernbanens Natgodstog, der kørte hver Gang, Linien var repareret efter de hyppige Angreb. Det var beundringsværdigt at se den Opfindsomhed og Udholdenhed, hvormed Kineserne reparerede Jernbanelegemet og holdt Trafikken gaaende. Da en af Broerne, en mindre Jernbro, blev ramt af en Bombe, og der ikke var Mulighed for at skaffe Staal til at foretage en hurtig Udbedring, byggede en kinesisk Entreprenør paa faa Dage med almindelig kinesisk Arbejdskraft en interimistisk Bro af Bambus. Den viste sig i Maanedsvis stærk nok til at bære de tunge Lokomotiver og Tog! Jeg har selv set denne Bro, har ofte kørt over den paa Vej til og fra Hongkong. Men jeg indrømmer ærligt, at jeg drog et Lettelsens Suk hver Gang, vi naaede over!

Disse Jernbanerejser var ikke altid lige behagelige; men eventyrlige var de. Rejsen til Hongkong, der med Ekspresen almindeligvis varede ca. 3 Timer, kunde i Krigsperioden vare indtil 24 Timer. Og ofte maatte vi styrte ud af Toget og spredes over Markerne, naar de japanske Flyvere angreb. Paa en af disse Rejser var jeg kommet til at sidde ved Siden af en amerikansk Pressefotograf, der lige var ankommet fra Spanien.

Det var meget interessant at lytte til hans Beretning fra den spanske Borgerkrig, og Tiden gik hurtigt, selv om Toget sneglede sig af Sted. Rejsen gik godt, til vi var en Snes Kilometer fra Hongkongs Grænse. Saa standsede Toget pludseligt, og at dømme efter den Raaben og Skrigen, der opstod, var der

ikke Tvivl om, at vi var ved at blive Genstand for et Luftangreb. Uheldet vilde, at Toget var standset lige midt i et Rismarkomraade, og Rismarkerne var endnu under Vand! Der var ikke andet for end at bene af Sted paa de smalle Stier, der adskiller Rismarkerne, og søge op mod højt Terræn ca. 1 km borte. Man løber ikke 1 km i Tropesol uden at føle det, saa vi smed os ned gennemblødte af Sved! Vi havde ikke behøvet at skynde os saa meget. Det varede lidt, før Japanerne angreb, og saa fløj de endda kun en enkelt Gang hen over Toget og affyrede nogle Maskingeværsalver, hvorpaa de koncentrerede deres Opmærksomhed om en Jernbanestation nogle Kilometer længere fremme. Denne Station, der hed Cheung Muk Tau, blev ramt af flere Bomber og stod snart i Brand. Det blev mørkt, før Sporet var farbart igen. Vi havde tilbragt de lange Timer med at søge lidt Skygge under nogle spredte smaa Buske, hvor vi kæmpede en haabløs Kamp mod Tusinder af Moskitoer. Da vi sent hen paa Aftenen, forbadte af Moskitoer, snavsede og svedige rullede ind paa Banegaarden i Kowloon, hvor Livet gik sin vanlige Gang, og de Titusinder af Lys blinkede fra Hongkongs »Peak« lige overfor, var det svært at forstaa, at man kort forinden havde været Vidne til Krigens Ødelæggelser. — Japanernes Angreb paa Canton blev stadig værre.

Telegrafen var næsten permanent afbrudt, Postforbindelsen meget uregelmæssig, og Arbejdet paa Kontoret blev mere og mere vanskeligt paa Grund af de evindelige Luftalarmer. Det blev derfor nødvendigt at flytte Hovedkontoret for Kina til Hongkong, hvorimod Arbejdet paa Fabrikken i Canton blev fortsat – omend i mindre Omfang, da flere og flere Varer paa Grund af Krigen blev dirigeret direkte til Hongkong.

Japanerne besatte Canton i Oktober 1938.

En Del Udlændinge, der stod paa en af Shameens Broer og iagttog Indmarchen, blev meget forbavset, da den japanske Officer, der førte den første Afdeling forbi Shameen, styrede sin Gang hen mod den tilgitrede Indgang til Broen og efter paa ægte japansk Manér at have bukket flere Gange med alle Tegn paa Gensynsglæde forsikrede de forsamlede Europæere om, at de intet havde at frygte. Den kejserlige japanske Hær havde ikke til Hensigt at krænke Shameens Neutralitet. Officeren var Shameens tidligere Barber, der i Aarevis havde klippet Haaret paa os alle.

Med Besættelsen af Canton havde Japanerne Herredømmet over næsten hele Kinas Kyst og kontrollerede derigennem Størstedelen af Kinas Import og Eksport. For de udenlandske Firmaer, som gjorde Forretning i Kina, var der ikke andet at gøre end søge at komme til en Forstaaelse med Magthaverne. — Gennem det danske Generalkonsulat i Shanghai fik jeg en Introduktionsskrivelse til den øverstkommanderende for Shanghai Omraadet.

Der fulgte flere lange og møjsommelige Forhandlinger, som imidlertid resulterede i, at vi kunde genoptage vor Forretning i Shanghai Omraadet. I Canton var Besværlighederne ikke mindre, og der hengik Maaneder med at træffe nye Forholdsregler. Men ogsaa dér lykkedes det at komme i Gang — omend ikke i saa stort Omfang som før i Tiden.

I Europa begyndte Situationen at se truende ud. München og Godesberg viste, hvad Vej Vinden blæste, og den stigende Usikkerhed medførte, at vi fandt det nødvendigt at udvise den største Forsigtighed i alle Dispositioner. Men da Krigen i Europa brød løs, gjorde det mod Forventning ingen større Forskel paa vor Forretning i Kina. Ganske vist mistede vi det tyske Marked, men Efterspørgselen fra USA steg voldsomt, og i Kina og Hongkong, hvor vi i Aarevis havde kendt til Uroligheder og spændte Situationer, vænnede man sig hurtigt til Tanken om Krigen i Europa. Livet gik sin vante Gang. Den almindelige Mening i Hongkong syntes dengang at være, at der var god Mulighed for, at Skandinavien, Holland og Østen kunde holdes uden for

Krigen, ligesom det var sket i 1914-18.

Bagefter er det let at se, at denne Optimisme kun var en Ønskedrøm. — Den 9. April rev os brat ud af Drømmen og stillede os over for store Problemer. Det paastaas, at den kommanderende General i Hongkong forlangte, at alle Danskere skulde interneres, men at Guvernøren nægtede Godkendelse. Alle danske Firmaer blev imidlertid sat under Kontrol af »Custodian for Enemy Property«, der udpegede et engelsk Revisorfirma til at føre Opsyn med vor Virksomhed i Hongkong.

Denne Kontrol virkede paa intet Tidspunkt generende.

Vor Kontrollør blandede sig aldrig direkte i Forretningerne, men var tværtimod ved mange Lejligheder til stor Hjælp i Forhandlinger, som maatte føres med Regeringen i Anledning af de mange Restriktioner, som Krigen medførte. Danmarks Besættelse havde sat vor Hongkong og Kina Organisation i en særlig vanskelig Situation. Vi havde mistet vor betydeligste Forretningsforbindelse, nemlig Hovedkontoret i København, og sad nu med tre Kontorer, Hongkong, Canton og Shanghai, en stor dansk og kinesisk Stab, og var uden Kapital, da al Finansiering havde været foretaget fra København, og stod endelig uden Aftagere til de store Varemængder, som vor Kina Organisation var indstillet paa at fremskaffe.

Det gik imidlertid over al Forventning godt!

National City Bank of New York i Hongkong og Chartered Bank of India, Australia & China i Shanghai stillede de fornødne Midler til Forretningens Videreførelse til Disposition, og det lykkedes os at knytte flere gode Forbindelser i USA, Canada og andre af de Lande, som vor Kontrollør tillod os at gøre Forretning med. Konjunkturerne var med os, og allerede 1940 viste et pænt Overskud.

I 1941 kom der rigtig Gang i vor Eksport til de mange nye Kunder i De forenede Stater, og det saa ud til, at vi skulde afslutte Aaret med et meget stort Overskud.

Imidlertid tog Begivenhederne atter Fart!

Situationen i Østen var ved at blive truende, og atter maatte vi begrænse vore Dispositioner. Jeg standsede Opkøbet i Shanghai og fik hele Lageret sendt til Hongkong. Ligeledes blev de Varer, vi havde forarbejdet paa Canton Fabrikken via Macao sendt til Hongkong. For alle disse Varepartier gjaldt det, at de allerede var solgt, Akkreditiver modtaget, og den Baad, hvormed de skulde afskibes til USA, var undervejs fra Manilla til Hongkong.

Men det var for sent.

Begivenhederne udviklede sig med Lynets Hast. Den Baad, Varerne skulde have været afskibet med, fik lige før Ankomsten til Hongkong Instruktion om at vende om og sejle direkte til USA, og faa Dage senere angreb Japannerne Hongkong samtidig med Pearl Harbour. Det var den 8. December 1941.

De japanske Tropper, Flaadeafdelinger og Luftvaaben var kun tre Uger om at indtage Hongkong, men det varede tre trekvart Aar, før Englænderne atter besatte Kolonien.

Alle Englændere og Amerikanere blev internerede, mens neutrale forblev paa fri Fod. De fleste Danske blev anset for at være neutrale, men seks raske danske Mænd, der havde været Medlemmer af »Hongkong Volunteer Defence Corps« og taget aktivt Del i Forsvaret af Kolonien under de japanske Angreb, blev internerede. To unge Danske var faldet i Kampen for Hongkong, og en af de seks døde i Fangenskab, mens de resterende fem sad indespærret i en japansk Krigsfangelejr under usle Forhold i tre trekvart Aar sammen med mange Tusinde allierede Soldaterkammerater. Blandt de fem var den nuværende Leder af vore Kina Kontorer, Hr. E. Hüttemeier.

Det japanske Gendarmeri besatte vort Kontor og stjal saa godt som alt Inventar, men vore Bøger og et Par Skrivemaskiner lykkedes det dog at redde. Den japanske Hær brød vor Lagerbygning op og rekvirerede hele vort Lager. Alle Banker lukkede, de engelske og amerikanske tvangslukværedede, og saa blev det overladt til de faa Europæere, der var paa fri Fod, at klare sig selv, som bedst de kunde.

Det er ikke Hensigten her at give en Beskrivelse af Besættelsestiden. Den var en haard Prøve, navnlig i de sidste to Aar. Det var meget smaat med Fødevarer, og paa et vist Tidspunkt døde mellem 500 og 1000 Mennesker om Dagen i Hongkong af Sult. I en to Aars Periode havde vi hverken Vand, Gas, Elektricitet eller nogen Art af Sanitetstjeneste, og i det sidste halvandet Aar angreb de amerikanske Luftstyrker næsten dagligt. At al Forretning i denne Periode var udelukket, siger sig selv. Det eneste, det gjaldt om, var at søge at redde saa meget som muligt og bevare Helbredet!

Men alt faar en Ende, og den 30. August 1945 sejlede den engelske Flaade ind i Hongkongs Havn! Det var et stolt Syn at se de mange Krigsfartøjer glide ind i det øde og tomme Havneomraade, hvor utallige Vrag af japanske Krigsskibe bar Vidne om de svære amerikanske Luftangreb.

I de næste to Aar var vi travlt beskæftiget med at prøve paa at genopbygge den Organisation, som før Krigen havde været os til saa stor Gavn. Det lykkedes kun delvis.

Canton Elektricitetsværk havde svære amerikanske Luftangreb sat fuldstændig ud af Funktion. Vor Fabrik stod uskadt med nogle faa Ruder knust, skønt mange Tusinde Kvadratmeter i Fabrikkens umiddelbare Nærhed var fuldstændig jævnet med Jorden; men da vi ikke kunde fremskaffe elektrisk Strøm til Driften, blev vor Aktivitet i Canton indskrænket til gammeldags Arbejdsmetoder.

I Shanghai, hvor Ødelæggelserne kun var af ringe Omfang, kom vi i Gang forholdsvis hurtigt. I Hongkong søgte vi med Held at forøge vore Indkøb, men der kunde ikke mere være Tale om at købe inde i Landet. Usikkerheden var for stor, og vi maatte nøjes med at overtage Varene, naar de blev leveret i den engelske Koloni.

Saadan var Situationen den 17. Maj 1947 - 23 Aars-Da-

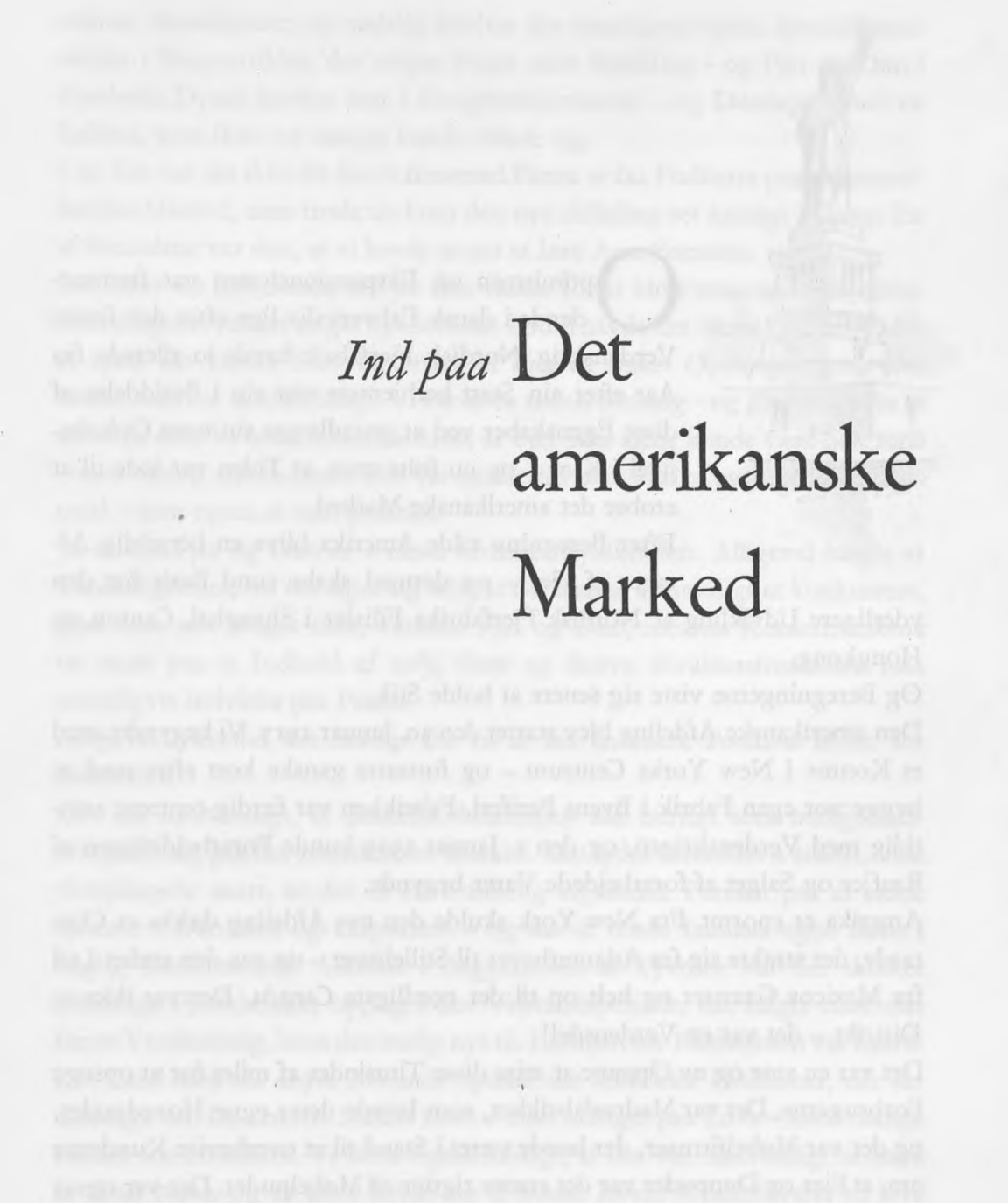
gen for min Ankomst til Hongkong, og samtidig den Dag, jeg tog Afsked med Kina. Kl. 5 om Morgenen fulgte Ah Yim mig til Lufthavnen. Det var Afslutningen paa en lang Række interessante og gode Arbejdsaar i Kina. Med British Overseas Airways Flyvebaad fløj jeg til København for at indtræde i Direktionen paa Hovedkontoret.

Det var med stor Sorg, at jeg sagde Østen Farvel, men med lige saa store Forventninger, at jeg saa frem til nye og større Opgaver.

150

Ind paa Det
amerikanske
Marked

VED P. JESPERSEN

Optimismen og Ekspansionslysten var fremtrædende i dansk Erhvervsliv lige efter den første Verdenskrig. Nordisk Fjerfabrik havde jo allerede faa Aar efter sin Start herhjemme vist sig i Besiddelse af disse Egenskaber ved at grundlægge sin egen Opkøbsfilial i Kina – og nu følte man, at Tiden var inde til at erobre det amerikanske Marked.

Efter Beregning vilde Amerika blive en betydelig Aftager af Fjer – og dermed skabe sund Basis for den yderligere Udvikling af Nordisk Fjerfabriks Filialer i Shanghai, Canton og Hongkong.

Og Beregningerne viste sig senere at holde Stik.

Den amerikanske Afdeling blev startet den 30. Januar 1917. Vi begyndte med et Kontor i New Yorks Centrum – og fortsatte ganske kort efter med at bygge vor egen Fabrik i Byens Periferi. Fabrikken var færdig omtrent samtidig med Verdenskrigen, og den 1. Januar 1919 kunde Forarbejdningen af Raafjer og Salget af forarbejdede Varer begynde.

Amerika er enormt. Fra New York skulde den nye Afdeling dække et Omraade, der strakte sig fra Atlanterhavet til Stillehavet – og paa den anden Led fra Mexicos Grænser og helt op til det nordligste Canada. Det var ikke et Distrikt – det var en Verdensdel!

Det var en stor og ny Opgave at rejse disse Titusinder af miles for at opsøge Forbrugerne. Det var Madrasfabrikker, som lavede deres egne Hovedpuder, og det var Møbelfirmaer, der havde været i Stand til at overbevise Kunderne om, at Fjer og Dunpuder var det eneste rigtige til Møbelpuder. Der var ogsaa Stormagasiner, som havde egne Værksteder for Møbler – eller som selv frem-

stillede Hovedpuder, og endelig fandtes der naturligvis ogsaa Specialforretninger i Sengeartikler, der solgte Puder efter Bestilling – og Fjer og Dun i Pundervis. Dyner fandtes kun i Emigranthjemmene – og Duntæpper var en Luksus, som ikke ret mange kunde tillade sig.

I de Aar var det ikke let for et fremmed Firma at faa Fodfæste paa det amerikanske Marked, men trods alt kom den nye Afdeling ret hurtigt i Gang. En af Grundene var den, at vi havde noget at lære Amerikanerne.

Det lyder saa indlysende, at Fjer skal vaskes for at blive rene og hygiejniske. Men alligevel var det noget nyt derovre. Hidtil havde det været Coutume blot at ryste det værste Støv og Snavs af Fjerene inden Opdampningen. Det mente man var tilstrækkeligt. Vi var af en anden Mening – og gjorde alt for at udbrede den. Vi lærte Amerikanerne, at Fjer ikke alene kunde være helt rene – men endog steriliserede. Det var imidlertid ikke kun et hygiejnisk Spørgsmaal – men ogsaa et rent praktisk.

Jo renere Fjer og Dun er – desto bedre er Fyldkraften. Alligevel havde vi Vanskeligheder, for det siger sig selv, at det næsten er umuligt at konkurrere, naar man selv sælger rene, vaskede Fjer og Dun, medens Konkurrenterne ser stort paa et Indhold af 10% Støv og Snavs. Kvalitetsforskellen maa naturligvis indvirke paa Prisen.

Alligevel lykkedes det hurtigt for os at faa en stærk Position inden for Industrien.

Det var nødvendigt, at Amerika-Afdelingen saa hurtigt som muligt indarbejdede sig paa det amerikanske Marked. Det lyder forholdsvis enkelt, men vi opdagede snart, at der er en temmelig afgørende Forskel paa at sidde hjemme i Danmark og eksportere – og saa at møde Landets egne Børn i daglig Konkurrence. Allerede i Begyndelsen af Tyverne var der dukket adskillige Fjerfabrikker op, og i den Velstandsperiode, der fulgte efter den første Verdenskrig, kom der stadig nye til. Kampen for Eksistensen var haard. I et Land med saa uhyre Afstande opstaar der let lokale Problemer, der ser uløselige ud. De enkelte Staters Love – eller Mangel paa Love – satte mange Fælder for Handelen. Vi lærte ogsaa hurtigt, at det var nødvendigt at have et *kendt* Navn og et godt Rygte og at kunne levere Kvalitetsvarer til lave Priser, hvis man vilde gøre sig Haab om at lave større Forretninger i Sta-

terne. Og at det var praktisk at have charmerende Repræsentanter, der var gode Golfspillere – og villige til at invitere til Frokost.

Lige som i andre Lande er det Stormagasinerne og Detailforretningernes Velvilje, der bestemmer, hvilke Varer der skal sælges – og hvilke Fabrikker der skal have Ordrene. Man maa forstaa Publikums Mentalitet og Forretningernes Brug og Misbrug af Reklame for at trække Kunder til, hvis man skal klare sig.

De store Magasiner ligger i evig, knivskarp Konkurrence, og de overdaadige Reklamer vrimler med Løfter om uhørt lave Priser paa tilsyneladende bedre og bedre Kvalitetsvarer.

Ord og Betegnelser misbruges ofte groft, og mange Gange ender man i ren Lovløshed, som desværre er meget svær at bekæmpe.

Det amerikanske Publikum er ofte helt og holdent indstillet paa at købe alting under »Udsalg« (sales promotions) – og den Forretning, der ikke lader Reklametrommen buldre, har kun faa Chancer for en længere Levetid.

De første Aar fulgte vi vort hidtidige Princip og lagde Produktionen an paa Fjer og Dun, hvilket begrænsede vor Køberkreds til Fabrikker, som fremstillede de færdige Hovedpuder og Møbelpuder.

Selvom det gik saa godt, at vi i 1924 maatte udvide Fabrikken for at kunne forhøje Produktionen, var det imidlertid blevet klart, at Fjerindustrien maatte ind paa at fabrikere den færdige Vare selv, hvis den skulde have Mulighed for at klare sig i Stormagasinerne Priskrig.

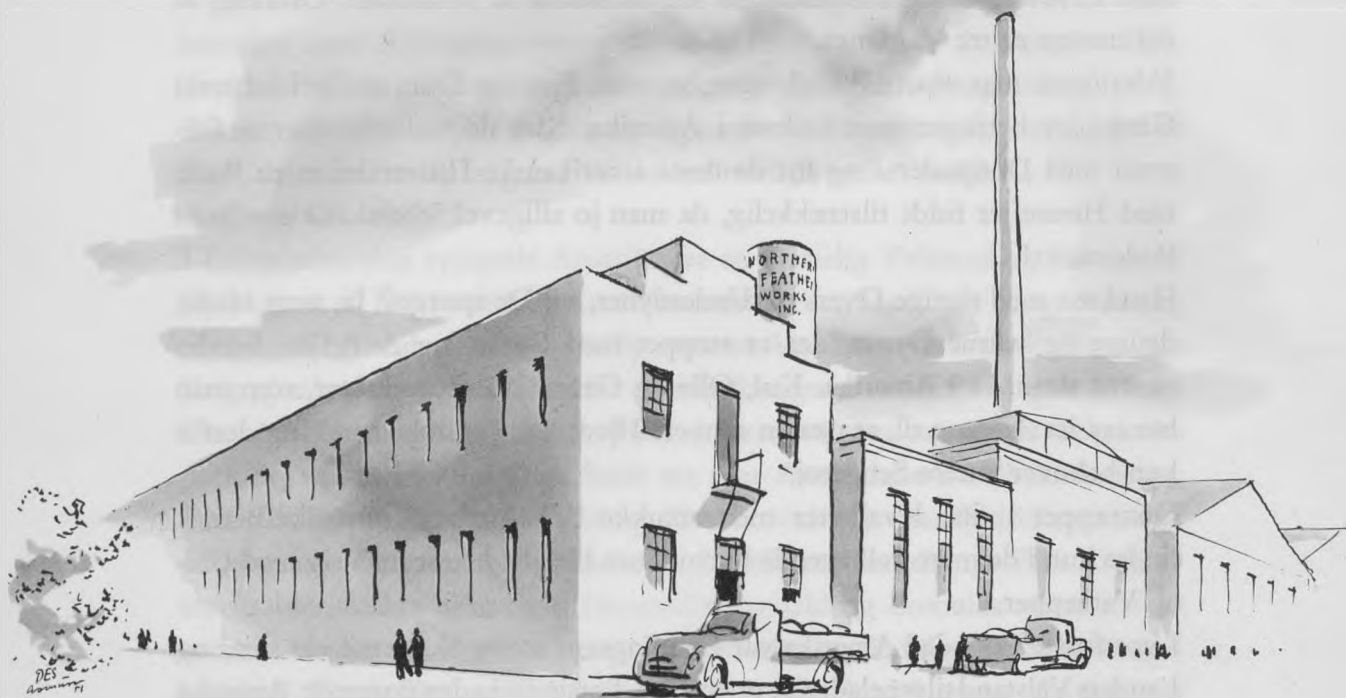
Det var ikke mindst vigtigt, naar man gør sig klart, at Velstandsperioden var ved at være forbi, Konkurrencen blev skarpere og skarpere – og Detailpriserne *skulde* tvinges ned, hvis Varen skulde sælges.

Vi vilde ikke slække paa Kvaliteten og valgte derfor at spare Mellemandleravancen ved at fabrikere Puderne selv.

Puddefabrikken blev oprettet i 1927.

Vor Stab af Rejsende maatte forøges ret kraftigt, og hvor det kunde lade sig gøre, brugte vi lokale Agenter.

Det var noget helt nyt for os at skulle betjene flere Tusinde Kunder mod tidligere nogle forholdsvis faa store. Men vi fik samtidig paa en meget bedre Maade Føling med, hvad der skete i Detailverdenen.

Fabrikken i Newark

Og det gik maaske først nu helt op for os, at Amerika nok var et Land, der krævede Kvalitet – men at det frem for alt krævede Billighed! Og at baade Kvalitet og Pris dalede i samme Tempo som Velstanden. Ingen var i disse Aar i Tyverne klar over, hvor langt ned i Bølgedalen Amerika vilde komme. Ser man tilbage, er det heller ikke helt let at forstaa, at et Land af Amerikas Størrelse og med dets Muligheder og Rigdom paa jordisk Gods i den Grad kan tabe den økonomiske Ligevægt.

Og dog skete det i katastrofal Grad i Depressionsperioden fra 1929 til 1933. Nordisk Fjerfabriks »amerikanske Tilværelse« er faldet inden for tre Perioder, der er saa vidt forskellige, at der næsten har været Tale om tre forskellige Opgaver.

Vi begyndte i Efterkrigs- og Inflationsaarene fra 1920 til 1929, gik ind i Depressionsaarene, der varede lige til den anden Verdenskrig brød ud – og var saa igennem den nye Krig og de vanskelige Efterkrigsaar. Tre Perioder

med Levevilkaar og Forandringer i Forholdene af et saadant Omfang, at det næsten er tre Verdener.

Yderligere maa man ikke glemme, at vore Fjer og Dun stadig i udstrakt Grad blev betragtet som Luksus i Amerika. Kun de bedre Møbler er forsynet med Dunpuder – og for de fleste amerikanske Husmødre er en Pude med Hønsfjer fuldt tilstrækkelig, da man jo alligevel ikke skal kigge ind i Pudevaaret!

Hvad saa med rigtige Over- og Underdyner, vil De spørge? Ja, vore bløde, dejlige og varme Dyner, der er stoppet med Gaase- og Andefjer, kendes næsten slet ikke i Amerika. Kul, Olie og Gas er Naturprodukter, som man har saa let Adgang til, at næsten ethvert Hjem har Centralvarme – og derfor kun behøver lettere Sengetøj.

Duntæpper i fine Kvaliteter med smukke Silke- eller Kunstsilke-Betræk findes kun i de mere velhavende Hjem. Som Helhed klarer man sig med Uld- og Vattæpper.

I vor første Periode i Amerika var Lønningerne store, Skatterne var smaa og Landets Velstand tilsyneladende grænseløs. Letsindigheden florerede. Amerika var et Slaraffenland. Den første Krig havde givet et Hul i Produktionen, og derfor var der en Varemangel, som nu blev opvejet ved en kolossal Produktion i gamle – og mange nye – Virksomheder. Saa længe alt kunde sælges, var alting saare godt. Huse, Biler, Køleskabe, Radioer og Møbler i stor Stil var paa Vej til at blive Hvermands Eje. Og Afbetalingsystemet var vidt udbredt.

Hele Befolkningen skulde have en hel Masse Ting inden for en ganske kort Periode. Industrien producerede det, og Afbetalingsystemet gjorde det muligt at købe det hele paa een Gang.

Den sociale Anseelse krævede simpelt hen, at man havde alt muligt. Ingen ventede. Resultatet var, at den enkeltes Indtægt var baandlagt i en lang Periode fremover. Han forsvandt fra Købernes Rækker i hele den Periode, hvor han skulde afdrage de Ting, han allerede havde faaet leveret. Det kunde i mange Tilfælde dreje sig om Aar.

Tilsyneladende skænkede Industrien ikke denne Kendsgerning en Tanke. Fabrikkerne fortsatte Produktionen i Forhold til det foregaaende Aars Salg

– eller i Reglen højere, til Trods for, at der stadig blev færre Købere, efterhaanden som Afbetalingsystemet bandt flere og fleres Lønninger. Højkonjunkturerne i Industrien forplantede sig til Landets Pengemarkeder og Børser, og Priserne paa Aktier og lignende Værdipapirer skruedes op i et Plan, der ikke havde megen Forbindelse med de reelle Værdier.

Saa kom Omsvinget!

I Løbet af to Aar svingede Amerika fra en ufattelig Velstand og lidt usund Optimisme til Depression og sort Pessimisme, der baade var ubegrænset og ubegrundet. Landet ejede jo stadig enorme Værdier – men først den næste Krig gjorde det vist helt klart for dets Indbyggere.

Det, der hovedsageligt prægede Fjerindustrien i Amerika i denne Velstandsperiode, var, at Fjer og Dun fandt saa stor Anvendelse i Møbelindustrien. Tidligere havde man i Flæng brugt Uld, Bomuld og Staalbjerg, men i den økonomiske Blomstringstid ændredes Publikums Indstilling. Fine Dagligstuemøbler skulde helst have Dunpuder, og Uld og Bomulds »sociale Fornedrelse« holdt sig, lige til Depressionsperioden og de følgende Aars Pengeknaphed gjorde det nødvendigt at slække paa Fordringerne. Derfor var Tyverne en god Tid for os.

Men lad os forlade de rent handelsmæssige Forhold og se lidt paa selve Raastoffet.

Man bedømmer jo næsten alt her i Verden ud fra hjemlige Forudsætninger – og set med danske Øjne var der tre Ting i Amerika, der rent fjermæssigt var overraskende. For det første havde Amerika trods sine utallige Søer og Floder næsten slet ingen Gaaseavl. For det andet opdrættede man næsten ingen Ænder. Produktionen var ringe i Forhold til Landets kolossale Størrelse, og kun paa en Ø ved Atlanterhavskysten var der Andeopdræt af Betydning. Og for det tredie vrimgik det med Høns. Der er mange Hundrede Millioner af Høns i Amerika! I øvrigt ogsaa store Mængder Kalkuner, som er en meget yndet Spise. Denne for os mærkelige Fordeling af Fjerkræet har sin Forklaring i Kosten. Amerikanerne foretrækker magert Kød. Gæs er for fede, og Ænderne bliver slagtet, naar de er 12 Uger – og derfor endnu ikke er blevet for fede for amerikansk Smag. Vi var naturligvis kun periferisk interesseret i det rent gastronomiske. For os havde

Fjer og Dun Interesse, og da Gæs og Ænder med andre Ord ikke havde nogen synderlig Udbredelse, vilde der ikke være noget til Hinder for en Indførsel af Raafjer fra Kina.

Og Importen kom i Gang.

Tidligere havde kun meget beskedne Kvantiteter Kina-Fjer fundet Vej til Amerika. Fabrikkerne kunde ikke behandle dem. Det kunde vi. Og da andre Fabrikker inden ret længe lærte af os, hvordan Kina-Fjer skulde vaskes og behandles tilfredsstillende, fik Kina paa nogle faa Aar et godt Marked for sine Gaase- og Andefjer i Amerika.

Vi har allerede fortalt om vor Produktion til det amerikanske Marked og nu ogsaa om Importen af Kina-Raafjer. Men vor Fabrik havde ogsaa et tredie Formaal. Vi skulde skaffe Hønsefjer til Europa. Og det var paa sin Vis den letteste af Opgaverne.

Det var mange Tusind Tons amerikanske Hønsefjer, som hvert Aar via Danmark sendtes ud over Europa – især til England. Hvad disse enorme Mængder Fjer betød for danske Skibe i Form af Fragt og for danske Arbejdere i Ugeløn, er det lige svært at beskrive og regne ud. Men eet Tal har vi. Det er fra de amerikanske Toldstatistikker – og det viser, at de tre Femtedele af hele Amerikas Fjereksport gik ud i Verden via det lille Danmark, d. v. s. Nordisk Fjerfabrik. Hvorfra kom nu disse Millioner Pund Hønsefjer? Fra de store Fjerkræslagterier – og fra Tusinder af almindelige Slagterforretninger i og uden for Byerne. Amerikas aarlige Forbrug og Eksport er udregnet til omkring 40 Millioner Pund. Og saa gaar yderligere 60 Millioner til Spilde! Det kan ikke betale sig for Slagterierne at bruge Arbejdskraften til Opsamling, og Fjerene gaar i Forraadnelse, hvis ikke de omgaaende bliver behandlet. Transporten til Havnebyerne er ogsaa kostbar og stiller sig hindrende i Vejen for en effektiv Opsamling.

Men hvorom alting er, saa kunde vor Fabrik gøre en værdifuld Indsats paa dette Omraade. — Og den gjorde det.

Trediverens økonomiske Krise tog man vist ikke helt saa alvorligt i Europa, som der var Grund til. For Krisen *var* alvorlig. Tilliden til Værdierne forsvandt i saa høj Grad, at slet ingen Ting blev tilbage. Ingen vilde eller kunde købe andet end det strengt nødvendige til Livets Opretholdelse.

Tomme Fabrikker, 20 Millioner arbejdsløse og mørk Pessimisme. Det var frem for alt Mentaliteten, det var galt med. Lagre mistede Værdien, da alle Fabrikker smed Produktionen ud til Køberne for de Priser, der kunde opnaas. Alt drejede sig om at faa Penge i Banken. Penge. Penge. Penge. Intet andet havde reel Værdi. Varer og Værdipapirer gik uhyre ned i Værdi, mens de rede Penge fik større og større Købeevne.

Ogsaa Fjerindustrien blev naturligvis bragt i Vanskeligheder. Vi fremstillede jo noget, som almindeligvis blev betragtet som Luksus. Folk kunde klare sig uden. Og gjorde det. Lagrene blev smidt paa Markedet til Dumpingpriser. At det tog tre Maaneder at fremskaffe nye Raavarer fra Kina, bekymrede ingen sig om. Alt var pisket op. Det var et hvirvlende Crescendo, hvor det kun drejede sig om for enhver Pris at blive likvid.

Depressionen kulminerede med Bankkrisen i Martsdagene 1933, Wall Streets sorte Døgn, hvor Millioner smuldrede, og Matadorer forsvandt baade fra Bankernes Konti og fra denne Verden.

Præsident Roosevelts Tiltræden og hurtige Indgriben gjorde sig hurtigt gældende. Bankvæsenet blev saneret, og de sunde Banker kom under bedre Kontrol. Der blev givet dem Mulighed for Statsgaranti for hver enkelt Kundes Indskud, og det var det første og vigtigste Skridt i den rigtige

Retning. Tilliden og Optimismen havde atter Muligheder, og fra det Øjeblik gik det støt fremad.

Allerede i det urolige Foraar 1933 kunde vort Firma vise bedre Resultater, og selv om det ikke var nemt at vise de store Fortjenester, gik det dog den rigtige Vej. Depressionsperioden havde ændret Fjermarkedet. Det store Forbrug af Fjer og Dun til Møbelindustrien var borte. Folk

havde ikke Penge til at købe Møbler, og i Husholdningen arbejdedes der ogsaa med saa smaa Budgetter, at Familiernes Hovedpuder ikke blev fornyet, hvis ikke det var tvingende nødvendigt. Kunde de holde lidt endnu, fik de ogsaa Lov! Konkurrencen om det resterende Forbrug var derfor hidsig. Man kom ikke sovende til Forretning i de Aars Amerika. Møbel-, Madras- og Fjerindustrien sloges saa haardt for Eksistensen, at man ikke tog det saa nøje med Hæderligheden. Det gjorde sig gældende ikke blot mellem Fabrikant og Detaillist, men ogsaa mellem Forretning og Publikum. Ansvarsløse Fabrikanter brugte Kvalitetsbetegnelser, der laa meget langt fra Virkeligheden, og Stormagasinerne pyntede yderligere paa disse Fantasibetegnelser for at klare sig i den indbyrdes Krig.

Medlemmer af Industrien saa Faren i Øjnene og forsøgte at dæmme op for Udviklingen ved en Henvendelse til Myndighederne i nogle af de østlige Stater. Myndighederne greb med Begærlighed Chancen, gjorde den til Indtægtskilde og praktiserede Love for Varebetegnelser, der strider mod alle fornuftige Grundprincipper. Lovene er efterhaanden blevet kopieret i mange Stater, og navnlig Fjerindustrien maa lide under disse fuldstændig urimelige Betingelser.

Værst er det, at Situationen er blevet forværret ved denne officielle Indgriben. Lovene har haft den stik modsatte Virkning af den, man i sin Tid ønskede. De mindre hæderlige Fabrikanter løber gerne Risikoen for Opdagelse og Bøde, naar de kan skære sig en Ekstrafortjeneste ved falsk Kvalitetsbetegnelse. Amerika er jo et stort Land – og den Slags smaa Uregelmæssigheder rygtes sjældent fra Stat til Stat – og selv der, hvor Afsløringen er sket, glemmes det hurtigt. I enkelte Stater er der strengere Love – men i Reglen er der kun een eller to Inspektører, der sørger for Lovens Overholdelse, saa det bliver ikke synderlig effektivt.

Industrien var godt i Sving igen i Midten af Trediverne. Og i 1936 besluttede vi os til at udvide Virksomheden ved at starte en Filialfabrik i Chicago. I den øgede Konkurrence var det et Krav fra vore Kunder, at Betjeningen skete lynhurtigt. Og da Afstanden fra New York var for stor, og Transporten

for dyr, var lokal Betjening i Chicago et Ønske, som den nye Fabrik opfyldte. Vi aabnede den i September 1936, og de første Aar var vanskelige. Men til Gengæld havde vi megen Glæde af den i Aarene under Verdenskrig Nr. 2. Chicago-Fabrikken skulde drives selvstændigt, have egen Produktion og egen Stab af Rejsende. Overledelsen blev stadig i New York, hvorfra ogsaa Raavareindkøbene foretoges.

Chicagos hurtige og stadige Vækst kender de fleste. Fra at være en lille Militærpost i 1812 er Byen vokset til at være et Handelscentrum med 4 Millioner Indbyggere og et mægtigt Opland. Den er blevet en Messernes By. Paa alle Tider af Aaret afholdes store Handelsmesser for alle mulige Industrier. Og naar en saadan Messe afholdes, er alle Hoteller belagt i den smukke By ved Michigan Søens Bred.

Møbelindustrien har ogsaa sine Messer, to Gange om Aaret viser man, hvad man kan præstere. Det sker paa Kæmpeudstillinger i nogle yderst velindrettede, permanente Udstillingslokaler.

Det er næppe for meget sagt, at hvert Stormagasin og betydeligt Møbelfirma sender Repræsentanter til disse Messer, og under normale Forhold gøres der store Forretninger i Udstillingsugen. Her præsenteres de nye Ideer, nye Møbeltyper vises for første Gang, og disse Messer dikterer i høj Grad Moden for det kommende Halvaar. Derfor følges de ogsaa med Interesse af Fjerindustrien, der her faar det første Fingerpeg om, hvor stort et Forbrug man kan regne med fra Møbelindustriens Side.

Vort Firma gør ogsaa en betydelig Omsætning med Stormagasinerne og Duntæppefabrikkerne. Navnet *Northern* er kendt i hele dette Omraade.

Bedringen i Forretningslivet var mærkbar efter de skæbnesvangre Martsdage i 1933. Men Folk havde faaet et Chok, og Bedringen var derfor tøvende og usikker, og helt gode Forretningsaar blev det ikke, inden Krigen brød ud. Men dog havde vort Firma arbejdet sig støt igennem og skabt sig et Navn og Renommé, der kom os til Gode, da Katastrofen ramte Verden, og Krig Nr. 2 brød ud i al sin frygtelige Vælde.

Vi havde tidligere oplevet Ændring i Forholdene, men det Tiaar, som nu fulgte, var i menneskelig Forstand det allerværste at klare, fordi vi i de første fem Aar var afskaaret fra al Forbindelse med Hovedledelsen i København -

og fordi vi i de sidste seks Aar blev stillet over for helt nye Forskydninger i Fjerindustrien i Amerika. Forskydninger, som ikke var helt nemme at klare.

Fra Krigsudbruddet i September 1939 og til Danmarks Besættelse i April 1940 var Forretningslivet nogenlunde normalt i Amerika.

Vi arbejdede energisk paa at skaffe Danmark rigelige Forsyninger af Raavarer. Det ene store Parti efter det andet sendtes over Atlanten, og alt naaede dansk Havn, før Uvejret brød løs.

Det var ogsaa ret betydelige Kvantiteter Fjer og Kapok, der gik til London-Fabrikken i Maanederne lige efter.

I Amerika mente vi at kunne forudse, at det kun var et Tidsspørgsmaal at se USA som aktiv Deltager i Krigen. Før eller siden maatte Amerika blive indblandet, og i 1941 begyndte vi i New York at forberede os paa denne Eventualitet.

Det første Skridt var at forsyne os saa rigeligt med kinesiske Raavarer, som en fornuftig Købspolitik og vore Pengemidler tillod det. Og selv om det amerikanske Forbrug blev uventet stort, saa stod vi trods alt med et betydeligt Lager, da Krigen brød ud i Østen i December samme Aar.

Alle »svømmende« Raavarer naaede os i øvrigt uden mindste Uheld.

Yderligere havde vi som Sikkerhed opkøbt 100 Tons Kapok fra Java, fordi vi regnede med at kunne bruge denne Kapok, hvis Fjerene skulde slippe op. Men det gik endnu engang helt anderledes, end det var at vente!

Allerede i Februar 1942 blev al Kapok »frosset« af Regeringen. Vi maatte afgive vort Lager, og Humøret blev naturligvis ikke bedre, da vi allerede Maaneden efter ogsaa maatte aflevere alle vore Fjerlagre. Regeringen havde – i øvrigt ganske rigtigt – skønnet, at Tilførslerne vilde stoppe. Derfor sikrede man sig i Tide de mægtige Kvantiteter, der skulde bruges til Soveposer og Hovedpuder til Tropperne. Hele vor Forretning var lammet, men det varede ikke længe!

Hær og Flaade afgav store Ordre paa Soveposer og Hovedpuder – ogsaa til os!

Hovedpuderne skulde bruges til Soldaterne i Lejrene og til Hospitalerne Landet over – og Soveposerne foreløbig oppe i Alaska, hvor man i Lyntempo

byggede paa en ny Vej gennem Britisk Columbia til Alaska. Ogsaa de øgede Militærstyrker paa Aleuterne i det nordlige Stillehav blev forsynet med Soveposer for at holde Kulden ud.

Krigen tog til. Hær og Flaade voksede – og Ordrene blev større.

I alt leverede Fjerindustrien ca. 6 Millioner Hovedpuder til Hær og Flaade under Verdenskrigen. Denne Masseproduktion gik forholdsvis nemt, da der blev brugt Hønsfjer som Fyldmateriale. Derfor drejede det sig kun om at fremskaffe tilstrækkeligt med Hønsfjer og Bomuldsvaar – og det havde man heldigvis nok af i Amerika.

Der blev stillet strenge Krav med Hensyn til Fyldkraft og Renhed af Fjer, Kvalitet af Vaar og forskriftsmæssig Pakning. Men Fjerindustrien løste Opgaven godt.

Det var Masseproduktion i Ordets bogstaveligste Forstand: 11.000 Tons Hønsfjer og 6 Millioner Meter Pudevaar blev brugt i denne Krigsperiode, og desuden maatte vi levere omkring en Million Hovedpuder til Hospitaleterne. Men i disse sidste var Fyldet Gaase- og Andefjer og Dun. Og dog var det slet ikke denne Produktion, der var den vigtigste. Det var nemlig Produktionen af Soveposer.

Det begyndte i 1942 – og rullede saa som en Lavine med Ordre i hele Krigsperioden. Hæren forlangte virkeligt Kvalitetsarbejde, og det var en vanskelig Opgave at løse med en Arbejderstab, der hidtil kun havde været beskæftiget med at lave Hovedpuder.

Men Hæren fik Hjælp af Regeringen, der sendte dygtige Folk fra Skræderprofessionen ud som Lærere, mens Produktionen blev lagt om.

Det er næppe nogen Overdrivelse at anslaa det samlede Køb af Soveposer til omkring 2 Millioner – og regne med, at hver Sovepose har kostet Regeringen 35 Dollars gennemsnitlig. Der blev lavet mange forskellige Størrelser og Tykkelser. Til særligt kolde Egne lavede man f.Eks. en Dobbelt-Model.

Materialet var det fineste og bedste – og Kontrollen var skarp!

Soveposerne skulde være helt perfekte, før der blev givet Tilladelse til Afskib-

ning. Der gik Bjerger af Ande- og Gaasefjer til Fremstillingen – vel omkring 5.000 Tons i det hele. Et svimlende Tal, naar man tænker paa, at der i samme Periode slet ikke kom Tilførsler udefra. Opgaven blev løst med Landets egne Produkter og saa de Lagre, som Regeringen havde beslaglagt hos Fjerfabrikkerne lige efter Krigens Udbrud.

Det var heldigt for os, at vi kunde svinge over i Krigsproduktionen, for Produktionen til privat Forbrug blev hurtigt baandlagt i Regulativer og Restriktioner.

Den, der ikke arbejdede for Krigen, kunde knapt nok købe et Søm.

En af de heldigste Beslutninger for vor egen Virksomhed blev taget i Sommeren 1941. Allerede paa det Tidspunkt bestemte vi os nemlig til at svinge tilbage til at bruge Kul ved Fyring i Fabrikken. Og vi sikrede os samtidig et betydeligt Lager. Men i hvert Fald viste det sig, at det blot nogle faa Maaneder senere havde været umuligt at foretage denne Fyringsændring – og det viste sig ogsaa, at det nogle Maaneder senere var ganske umuligt at sikre sig en blot nogenlunde normal Forsyning af den Olie, som vi hidtil havde brugt ved Fyringen.

Krigsaarene bragte ogsaa senere Vanskeligheder med Kullene, men vor gode Start hjalp os væsentligt. Det er nævnt i Tal, hvad vi bestilte under Krigen, men Forholdene og Forudsætningerne er kun blevet løseligt berørt.

Man skulde maaske vente, at vi havde indtjent Millionformuer i disse Aar. Naturligvis tjente vi ogsaa – men som det ofte er Tilfældet i den Slags Situationer, saa tager man ind i Skat, hvad man ofrer paa anden Vis. Ingen maatte tjene paa Krigen, og vi betalte helt op til 80% af vore Indtægter til Skattemyndighederne. Det var ikke Smaapenge, der paa den Maade først gik ind – og senere ogsaa *ud* af vore Kontorer.

Men Krigssituationen og for os ogsaa Danmarks Besættelse gjorde det kun naturligt at yde vort bedste ogsaa i disse Aar.

Det var betydeligt sværere at vænne sig til Kravene, da de blev forstærket efter Krigens Ophør!

Det er tidligere nævnt, at vi havde de første Krigsleverancer allerede i 1942. Men rigtig Fart tog det dog først, da en amerikansk Officer i August 1943 traadte ind paa Kontoret i New York.

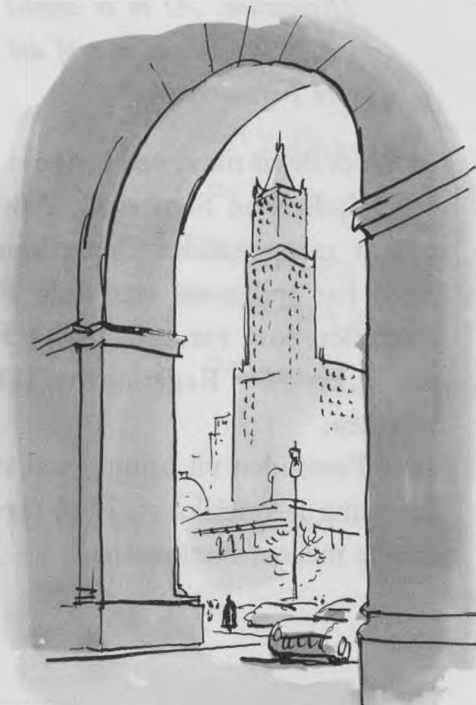
Han fortalte os, at Regeringen havde alvorlige Vanskeligheder i Forbindelse med sine Planer om at forøge Produktionen af Soveposer til Hær og Flaade. Det vilde være nødvendigt at faa stillet en godt arbejdende og velorganiseret Fjerfabrik til Raadighed. Han fortalte videre, at man efter grundige Undersøgelser havde udvalgt vor Fabrik – og at man vilde sætte stor Pris paa, at vi vilde akceptere dette Tilbud. Det var ikke direkte fremsat som et Ultimatum, selvom det indirekte var det. Men glade var vi – og vi kunde kun svare, at vi betragtede det som en stor Ære, at Regeringen havde henvendt sig til os.

Og ud over Æren betød det fortsat Beskæftigelse, da Bunden paa Fjerlagrene var blevet tydeligere og tydeligere Dag for Dag. Der var simpelthen Fare for, at Fjerindustrien vilde gaa helt i Staa, da Henvendelsen kom.

Vi mente dog, at det var rimeligt at meddele, at vort Firma var dansk, og at vi derfor som alle udenlandske Firmaer var underkastet en særlig Kontrol. Vi fik det Svar, at Tilbudet stod ved Magt. Og vi accepterede.

Det intime Samarbejde, der var Resultatet af en meget fordelagtig Kontrakt, varede til Krigens Ophør i Aug. 1945.

Vi kom til at arbejde direkte under Hærens Philadelphia Centraladministration og havde daglig Kontakt med de Officerer, som var Chefer for de forskellige Afdelinger: Køb, Produktion, Transport og Revision. I Almindelighed skaffede Hæren selv de fornødne Raavarer, som vi saa blot skulde forarbejde, saa de var anvendelige til Fyldi Soveposer og Flyverveste. Der kom Fjer til os fra mærkelige Steder. Flyvemaskiner hentede dem bag Himalaya-Bjergene, fra Kina, fra Argentina, fra Rusland, og i selve Amerika dukkede der nye og brugte Fjer op de forunderligste Steder fra.

Vi havde det største Mas med at skaffe Arbejdskraft og Maskinel til den Masseproduktion, som man ventede og krævede af os. Men det hjalp alle Vegne, at vi kunde fremvise et Certifikat fra Regeringen, og som Helhed gik Arbejdet støt og roligt, selvom vi arbejdede under Højtryk.

Selv vor store Stab af Rejsende blev skolet om og maatte agere Inspektører og Kontrollører, saa ingen undgik at lægge Skuldre til.

Og at baade Fabrik og Mandskab slog til, fik vi senere Bevis for.

I Oktober 1944 fik vi tildelt den meget eftertragtede Hær- og Flaade-Udmærkelse »E« Award – hvortil der ved Krigens Ophør blev føjet en ekstra Stjerne. Med Udmærkelsen følger Retten til at hejse »Army Navy »E« Flaget« paa vore amerikanske Fabrikker. Ogsaa paa anden Maade fik vi Anerkendelse. Særlig glædede det os, at Hærens Repræsentant, da Flaget blev overrakt os, blandt andet udtalte:

„Da Regeringens Planer for Tilvejebringelse af nødvendige Krigsmaterialer var i Fare, stillede Deres Firma øjeblikkeligt og uden Forbehold baade Deres New York og Chicago Fabrikker med Personel og Lagre til Regeringens Disposition. At vi er samlet her i Dag for at overrække Dem denne Udmærkelse viser, at vi traf det rigtige Valg – og at De har mere end opfyldt vore Forventninger.“

Endnu et Bevis fik vi ved Krigens Slutning i et Brev fra den kommanderende General, Brehon Somervell, Army Service Forces, Washington, hvor der mellem mange andre Bemærkninger findes følgende Sætninger: »Deres Firma har spillet en værdifuld Rolle i Forbindelse med at fremskaffe de Materialer, som var nødvendige for at vinde Krigen. Jeg vil gerne hermed give Udtryk for Regeringens Tak og Anerkendelse for Deres udmærkede Arbejde«.

Hvad Fremtiden vil bringe, ved vi selvfølgelig kun lidt om. Fjerindustriens Udvikling i Amerika vil i høj Grad afhænge af et fremtidigt fredeligt Samarbejde mellem Nationerne.

The Army-Navy Production Award Its History and Significance

In 1906 the Navy instituted in the Fleet an award for excellence which has been known ever since as the Navy "E." First awarded for excellence in gunnery, this was later extended to include outstanding performance in engineering and communications. An honor not easily won nor lightly bestowed, it became and has remained a matter of deep pride to the men of the Service who receive it.

When the rising tide of war in Europe placed a premium on the production of war equipment, the Navy "E" award was extended to embrace those plants and organizations which showed excellence in producing ships, weapons, and equipment for the Navy.

Then came Pearl Harbor — and with it a demand for war production such as the world has never known . . . an awareness that our fighting forces and the men and women of American industry are partners in the great struggle for human freedom . . . and on the part of all Americans a grim and enduring resolve to work and fight together until victory in that struggle is final and complete.

From that high resolve was born the Army-Navy Production Award — which stands today as our fighting forces' joint recognition of exceptional performance on the production front . . . of the determined, persevering, unbeatable American spirit which can be satisfied only by achieving today what yesterday seemed impossible.

Presentation of the Army-Navy Production Award

To the Men and Women of
NORTHERN FEATHER WORKS, INC.
NEWARK, NEW JERSEY

OCTOBER 24, 1944

Paa Opkøb i Rusland

VED J. LEHMANN

Niznij Novgorod – Byen med det mest russiske Navn af alle – var omkring Aarhundredskiftet Hjemstedet for kæmpestore, aarlige Fjermarkeder.

Dengang var Landet aabent, Handelen fri, og man solgte til den, der bød mest. I 1903 rejste Direktør H. O. Lange derover for at se paa Forholdene. Fjerene var udmærkede,

Priserne fornuftige – men uhyre Taalmodighed skulde der til for at komme til Forretning, for Russerne havde god Tid. Naaede man intet i Dag, saa var der jo Dage nok forude. Og fandt man en Anledning, saa holdt man fri. Eller man fandt maaske ikke engang altid nogen Anledning.

Men handlet blev der trods alt.

Kontakten med Rusland blev holdt efter Besøget i 1903, og gennem Kommissionærer blev der købt ind paa de aarlige Markeder.

Saa kom den første Verdenskrig og gjorde Handel umulig i den Form, som den hidtil havde været praktiseret under.

Men Nordisk Fjerfabrik vilde ikke slippe Kontakten, og man bestemte sig derfor til at sende en Mand til Rusland for at sondere Terrænet og se, hvilke Muligheder den nye Situation gav for Opkøb og Transport. Rapporterne var gunstige, og man vedtog at sende endnu en Mand derover for at organisere det. Den Mand blev en Dame – for det blev mig!

Jeg havde i en Del Aar siddet hos Nordisk Fjerfabrik og var saa fortrolig med Fjer, at jeg selv kunde paatage mig at købe ind, naar Chancen var der. Men ellers havde jeg ikke prøvet saadan at staa paa egne Ben.

Starten var straalende!

Baade Fabrikken og jeg havde nemlig glemte at bestille Hotelværelse til mig i det daværende Petrograd! Og da jeg en iskold Januarnat i 1916 stod med mine Kufferter i Haanden i en stor, fremmed By, hvor jeg ikke kendte et Menneske, var et Hotelværelse ellers det, jeg trængte mest til.

Jeg havde af et Menneske i Toget faaet anvist seks forskellige udmærkede Hoteller – og fik i Nattens Løb lige saa mange beklagende Skuldertræk, naar man fortalte mig, at der desværre ingen Værelser var ledige.

Sandsynligvis var Hotellerne den Nat ikke mere end halvfulde, men jeg var ny i Rusland – og kendte ikke Spor til det sindrigt udviklede Drikkepenge-system, der siden har aabnet saa mange ellers haardt lukkede Døre for mig. Straks næste Morgen fortsatte jeg min Rejse, og min overjordiske Træthed fortog sig næsten helt paa Vejen til Moskva, hvor Firmaets Kommissionær tog sig af mig.

Den Dag, hvor jeg for første Gang stod Ansigt til Ansigt med Moskva, var det, som om Byen havde bestemt sig for at charmere mig.

Og jeg tør roligt sige, at det lykkedes. Byen næsten tvang mig i Knæ med sin fremmedartede, orientalske Pragt. Kuplerne hævede sig med løgformet Gratie mod en azurblaa Himmel, et Optog af Præster med Dragter saa skønne, som kun Fortid og Orient kan gøre dem, foretog en kirkelig Ceremoni ved Floden; og om mig sang det bløde russiske Sprog sine Cellotoner.

Men jeg var ikke kommet som Turist – jeg var kommet for at arbejde, og Rejsen skulde hurtigt gaa videre. Gennem Kommissionæren havde min Medarbejder allerede foretaget nogle Raavareindkøb, og saa snart disse var ekspederet til København, gik Rejsen til Kasan.

Herfra var der Tilbud om nogle større Partier. Mit tyskklingende Navn voldte mig snart Vanskeligheder. En Konkurrent

var saa elskværdig at meddele Politiet, at en Dame med det Navn uden Tvivl maatte være Tysker. Og det var ikke populært i Rusland paa det Tidspunkt. Et tysk Ord paa Gaden straffedes med 3.000 Rbl. i Bøde.

Jeg blev simpelthen afhentet! Og frygtede det værste, da mit Kendskab til det russiske Sprog var af saa beskedent et Omfang, at jeg ikke vilde være i Stand til at give nogen lang – eller fornuftig – Forklaring om, at Danmark og Tyskland kun havde en Grænse tilfælles.

Politimesteren talte fransk! Med Lettelsens Optimisme fortalte jeg ham, at jeg ganske vist hed Lehmann, men det var der faktisk ogsaa flinke og brave Folk, der hed. Jeg nævnte som Eksempel Generalen, der saa tappert forsvarede Liège. Der blev tændt Smil i Politimesterens Øjne – og jeg fik Lov at gaa. Men hvis jeg den Dag bandede en Smule indvendig, fordi mit Navn havde en »mistænkelig« tysk Klang, saa var jeg til Gengæld glad for det et Par Aar senere. For da Tyskerne i 1918 besatte det sydlige Rusland, skaffede mit Navn mig en særdeles venlig Modtagelse hos de tyske Officerer, som jeg fik med at gøre.

Kasan er en Tatarby ved Kama Floden. Primitiv i sin Byggestil, malerisk rodet – og med Indbyggere, der passede helt i Stilen. Naar jeg tænker tilbage paa Kasan, forekommer det mig, at Solen altid skinnede om Dagen – og at Maanen altid lyste om Natten. Begge Dele havde jeg i øvrigt Brug for, for Tiden var knap, og jeg havde meget at gøre, mens jeg var der.

Mit første Hverv var at skaffe et Lager, der kunde bruges. Det var lettere sagt end gjort, for et Lager til Fjer maatte først og fremmest være tørt.

Hvert Rum, jeg saa paa, var saa tørt som en sibirisk Sommer, sagde Indehaverne. Aldrig var der fugtigt – og det var netop det Lager, jeg søgte.

Selvom jeg ikke er særlig naiv, saa var jeg sikkert blevet taget ved Næsen, hvis ikke Naturen selv havde hjulpet mig. For paa Væggene var der tydelige Mærker af, hvor højt Vandet havde staaet, da Floden var svømmet over sine Bredder det foregaaende Aar.

Det med Oversvømmelsen var nemlig et aarligt tilbagevendende Fænomen. Men Lokaler blev fundet, Folk antaget til Ekspeditionen – og saa blev min Medarbejder syg. Da den russiske Kommissionær havde travlt med at komme tilbage til Moskva, stod jeg derfor alene midt i det hele. De Varer, vi havde

købt, skulde pakkes om i Poser med 5 kg i hver, da de ellers ikke kunde sendes med Posten, der var den eneste Transportmulighed.

Det gik! Og det gik endda godt! Til Trods for min halsbrækkende, mangelfulde og sikkert uendelig latterlige Gang Russisk, saa forstod mine Folk mig, og arbejdede med Liv og Lyst.

Formedelst 10 Kop. pr. Pakke i Drikkepenge til Postmesteren – dengang gav man ham Pengene til Røde Kors, saa der var ikke Tale om Bestikkelse!! – kunde vi hver Dag fylde og afsende en Jernbanevogn, som saa i Løbet af tre Uger naaede frem til København. Ejendommeligt nok naaede de fleste af Vognene virkelig Bestemmelsesstedet.

For dem, der tror, at Blanketuvæsenet er af nyere Dato, maa det følgende være en Trøst. Man kunde skam ogsaa i Datidens Rusland! For at afsende saadan en Vogn skulde der udfærdiges rene Bjerge af Papir. Mange af dem i 4 Eksemplarer. Og de skulde ikke udfærdiges pr. Jernbanevogn – derimod pr. Pakke! Det var et ensformigt, meningsløst og dødsenstrættende Arbejde, som jeg næsten ikke kunde holde Øjnene aabne til i de Aftentimer, der var afsat til denne henrivende Beskæftigelse.

Tidligt næste Morgen skulde jeg være oppe og i Gang igen. Der blev pakket fra den lyse Morgen og til Muezzinen paa Moskeen over for vort Lager ved Solnedgang kom ud, bøjede sig mod den

lysende Himmel og takkede for den Dag, der nu forsvandt med Solen under den vestlige Horisont. Dagene lignede hinanden. Vi havde egentlig for travlt til at føle, at det hele var en Trædemølle. Pakkerne stablede sig op, Poserne fyldtes. 5 kg i hver! 5 kg i hver! 5 kg i hver! – og hver Dag kørte et helt Tog af Slæder til Posthuset, hvor Dagens Jernbanevogn fyldtes – og sendtes af Sted med Hilsener til København. Indtil det blev forbudt!

Det var Nordisk Fjerfabriks Plan at opkøbe de Varer, der laa paa Produktionsstederne, og som var til at faa billigt. Det skulde gaa stærkt, og Rejserne fulgte Slag i Slag. Fra det hvide Hav til det sorte Hav, to Gange til Omsk og Jeljabensk i Sibirien. Med Jernbane, Skib, Kane og ad støvede Veje i rædselsfulde, skrøbelige Køretøjer, med Flodpramme trukket af rytmisk raabende og syngende Dragere, der trak langs Flodbredden.

Alle Steder skulde Varerne kontrolleres, overtages og lægges paa Lager. Det skulde helst være hos et anerkendt, stedligt Transportselskab – og dem var der ikke mange af.

Hvor lærte man dog Landet og dets Mennesker at kende paa disse Rejser. Forholdene maatte tages, som de var, for det gjaldt at handle hurtigt, saa længe der var Chancer.

Hvor har jeg truffet mange Smaaposer med Kartoffelmel skjult i de hvide Dun, hvor har jeg følt meget Sand i Fjer og set mange armtykke Reb om Sække, naar Varerne skulde købes B/N – og gjort Bekendtskab med utallige andre Finesser, ligesom mine Kolleger andre Steder i Verden. Menneskenes Børn er ikke altid lige hæderlige! Men hvor har jeg ogsaa tilbragt mange, mange Timer midt blandt Befolkningen som en af deres egne. Dage og Nætter i overfyldte Tog, uendelige Timer i Troppetransporttog sammen med Soldater, der ikke gjorde mig Fortræd, men som tværtimod gerne rakte mig en Kande med varmt Vand til The, naar en saadan var til at faa paa Stationerne.

Samtidig med Opkøbsrejser Landet rundt til de større Samlere, viste det sig

praktisk at have en Samleplads for de mange mindre Partier. Den blev indrettet i Charkoff i Ukraine. Byen ligger godt. Den er et Knudepunkt for Linierne mod Nord og Syd, og da det ogsaa hurtigt viste sig, at det var nødvendigt, at et russisk Firma foretog Indkøbene, saa blev et saadant Firma ganske simpelt etableret. Det fik Navnet *Jenowitch & Benke* – Navnene paa vor russiske Opkøber og min danske Medhjælper, som desværre ikke kunde taale det russiske Klima og derfor vendte hjem i Begyndelsen af 1917. Min russiske Opkøber blev derfor en kraftigere – og ganske fortrinlig – Støtte. »De er min Chef – men jeg er Deres Far«, sagde han ofte, naar han syntes, jeg var for dristig til at gaa Ture alene paa vore mange Rejser.

Ved mit Besøg hjemme i Sommeren 1916 havde man besluttet at etablere en russisk Afdeling af Nordisk Fjerfabrik under Navnet *Severnaja Fabrika Puchu i Pera A/O*. I Charkoff blev der købt en passende Ejendom, og Selskabet blev stiftet. Flere af Byens fineste Navne inden for Handel og Industri var traadt ind i Bestyrelsen – og selv traadte jeg til som Direktør.

En sjælden Stilling for en Kvinde dengang – ikke mindst i Rusland. Den konstituerende Generalforsamling fandt Sted sidst paa Aaret 1916. Og i Marts 1917 kom Revolutionen! Vi, der var derovre, troede paa den nye Tid. Vi ventede en Lykketid for Rusland.

Hurtigt steg Priserne til svimlende Højder paa alle almindelige Ting og til rent stratosfæriske Højder for de faste Værdier som f. Eks. Huse.

Sælgeren af det Hus, som jeg lige havde købt i Charkoff, sagde om mig: »Hende Lehmann – hun er værre end den værste Jøde!« Og det var et Skældsord i Datidens Rusland, hvor jeg f. Eks. havde maattet præstere en Arier-Attest for overhovedet at faa Lov til at købe fast Ejendom.

Men om Ejendommen i Virkeligheden var købt dyrt eller billigt, blev aldrig

konstateret, for Martsrevolutionen bragte snart saa mange Omvæltninger med sig, at Forholdene var helt uberegnelige.

Man kunde stadig rejse, hvorhen man vilde, inden for Landets Grænser, og der samledes derfor en Mængde Raavarer hos os i Charkoff, hvor en større Stab kvindelige Arbejdere sorterede Fjerene.

Rejste jeg ikke, tog jeg hver Morgen Undervisning i Russisk. Men det er et Sprog, som man ikke lige løber til. Jeg arbejdede virkelig energisk og gjorde ogsaa Fremskridt, men alligevel bliver mit Hjerte varmt, naar jeg tænker paa, hvor forstaaende og hjælpsomme mine Arbejdere altid var, naar de gjorde alt for at forstaa mig. De lo aldrig, skønt der sikkert har været rig Lejlighed til at gøre det.

Kerenski-Tiden var Optakten til de rigtige og mere eller mindre uoverkommelige Vanskeligheder. Værst var det, da de gamle, smukke Pengesedler blev erklæret værdiløse og erstattet med nogle usle, grimme Sedler, der lignede Plakater paa Ølflasker, medens Skillemønt blev afløst af snuskede Smaalapper i Frimærkestørrelse. Arbejderne vilde simpelthen slet ikke have disse »nye« Penge, og de græd og rasede som Protest.

Desorganisationen bredte sig hastigt til mange andre Punkter og fyldte hver Dag med Bekymringer. Vore Arbejdersker boede hos os hele Ugen. Tidligere var det dejligt at se dem pynte sig Lørdag Eftermiddag i de smukke Dragter, de flagrende Baand og Sløjfer og at lytte til de kvidrende Pigestemmer, der modtog Kavalererne, naar Ugens Arbejde var forbi. Ofte dansede og sang de til Balalajkaernes sprøde, glidende Toner, før de drog ud til deres Landsby for at holde Helligdag.

Den nye Tid gjorde disse Lørdage til sande Rædsler. Larm og Spektakel – og en Vrimmel af Soldater-Kærester, der hjalp med at skringe op.

Vi derovre gjorde alt for at holde det hele i Gang, da Freden tilsyneladende var i Sigte. Men der kom ingen Fred. Vi fik i Stedet Oktober-Revolutionen, der bragte nye Omvæltninger. Natlige Husundersøgelser var en ganske normal Tilskikkelse. Paa en enkelt Nat blev jeg saaledes hele 3 Gange vækket af Soldater, der skulde undersøge mine Papirer, og som meget gerne vilde konstatere, om jeg havde noget af det forbudte Guld eller andre rare Sager. De gik grundigt til Værks.

Ordenen naaede ikke at blive genindført, før der atter skete noget.

I Foraaret 1918 drog Tyskerne ind i Ukraine.

Saa kom der atter Varer frem i Butikkerne – og Livet pulserede snart igen normalt.

Vort Lager nær ved Banegaarden havde Tyskerne hurtigt kastet Øjnene paa, men det lykkedes dog at bevare det ved Overtalelser – og hvad jeg nu ellers kunde finde paa.

Vi kom igennem Sommeren og Efteraaret og naaede frem til den 11. November. Saa brød Tyskerne sammen – og Soldaterne havde forstaaeligt nok kun Tanke for at komme hjem.

Endnu engang oplevede vi en af disse kaotiske Brydningstider.

Resultatet af den Tid kom jeg ikke til at opleve derovre. Allerede om Foraaret var min Efterfølger i Charkoff ankommet og var blevet sat ind i Arbejdet, saa jeg kunde komme hjem. Og hjem kom jeg, selvom det var svært. Med Lodder og Trisser fik jeg skaffet mig min Udrejsetilladelse, havde faaet stillet det fornødne Beløb til Raadighed, sagt Farvel til mine Venner – og var kommet afsted. Det tog mig 16 Døgn at naa hjem, og de Døgn var begivenhedsrige.

Man havde troet, at det paa Trods af alle Forhold vilde lykkes at holde Forretningen i Gang derovre. Men det lykkedes ikke. Ejendom og Varelager i Charkoff blev beslaglagt, og man vil faa et Indtryk af, hvilke Værdier der var Tale om, naar jeg fortæller, at Halvdelen af vort Varelager nogle Aar senere solgtes for 240 Tusind engelske Pund.

Saadan sluttede det første Kapitel af vor russiske Saga. Det havde givet os saa store Forhaabninger – og gav os sluttelig store Skuffelser.

I en halv Snes Aar laa vor Handel med Rusland derefter helt stille, og først i Slutningen af Tyverne blev Handelssamkvemmet genoptaget. Nordisk Fjerfabrik opkøbte da de enorme russiske Fjerlagre og sendte dem ud paa Verdensmarkedet.

Med Fjerene sydpaa til Ungarn

VED O. LERCHE

Fra Tidernes Morgen har Ungarn været den største Producent af Gaasefjer, og indtil Nordisk Fjerfabrik i Begyndelsen af dette Aarhundrede begyndte at optræde paa Markedet, gik saa godt som hele Eksporten til Tyskland, hvor det store Forbrug af de kraftige, hvide Gaasefjer altid har ligget.

I tidligere Tid blev der i Budapest afholdt fem store Fjermarkeder om Aaret, og her blev hele Ungarns Fjerproduktion solgt. November-Markedet var det største og vigtigste, hvor de fleste og de bedste Varer kom frem. Det begyndte altid den første Mandag i November og blev besøgt af saa godt som alle tyske Fjerfabrikanter, der som Regel mødtes i Toget til Budapest – dengang var der jo ikke saa mange Rejsemuligheder. Sovevogn var der ikke noget, der hed, og man forsøgte derfor at sikre sig en Kupé for sig selv ved at give Konduktøren en halv Tikroneseddel og love ham den anden Halvdel om Morgen, naar det havde vist sig, at man havde faaet Lov at være alene. Ved Grænsen til Ungarn blev man hilst velkommen af Zigeuner Musik – et helt Musikkorps stod paa Perronen og spillede. Saa snart Grænsen var passeret, begyndte Middagsserveringen i Toget, og til Ære for Fabrikanterne – der var mindst 30 tyske Fabrikanter med samme Tog – stod Menuen altid paa den berømte ungarske Gänseleber samt Gaasesteg og Andesteg.

I Budapest var Mæglerne mødt op paa Stationen for at modtage hver sine Kunder, og hver Mægler førte sin Gruppe til sit bestemte Hotel, der Aar efter Aar altid var det samme.

Mandag Morgen Kl. 9 begyndte saa Markedet. Fjerene var samlet sammen fra hele Ungarn, hvor der i næsten hver eneste Landsby var en Produkt-handler, der opkøbte Fjer hos Bønderne, bl.a. paa Ugemarkederne, hvor Bondekonerne stod og solgte Fjer sammen med Æg, Smør og andre Føde-

varer. Produkthandleren sorterede derefter Fjerene efter Kvalitet og samlede de smaa Portioner til større Partier. Naar der var samlet 1000–2000 kg af hver Kvalitet, blev hvert Parti blandet og pakket i Baller à 80–120 kg, og disse Partier gik saa til Budapest for at blive solgt paa Markederne der.

Der var altid et stort og broget Liv i Budapest paa November-Markedet. Alle Fjerhandlerne – der var baade mandlige og kvindelige – mødtes med Prøver under Armen i et særligt Kaffehus, og saa gik Snakken. Der var dækket op med Mirabellesnaps, Kaffe, Rundstykker og Smør foruden Steg og Fjerkræ, og ved Siden af laa alle Fjerprøverne, saa særlig appetitligt var det ikke efter vore Begreber, men man var jo lidt nærmere ved Orienten. Der blev spist og drukket, og samtidig fik Fjerhandlerne Klarhed over, hvor mange Fabrikanter der var mødt op i Budapest for at købe ind. Konjunkturerne blev drøftet, og det blev bestemt, hvilken Pris der skulde forlanges for Fjerene. Kalkulationer var der ingen, der havde, og de vidste næppe selv, hvad Fjerene havde kostet – de vidste bare, at de vilde have den størst mulige Pris.

Imidlertid samledes 3–6 Fabrikanter gruppevis hos hver sin faste Mægler, gennem hvem de foretog deres Køb samlet, hvorefter de delte de enkelte Partier imellem sig.

Som Mæglere optraadte Firmaer, der i flere Generationer havde beskæftiget sig med Opkøb og Eksport af større Partier Fjer til Udlandet, og de fik paa Markederne kun en Provision paa 1–2%. De besøgte imidlertid ogsaa deres Aftagere 2–3 Gange om Aaret ind imellem Markederne og solgte da til fast Pris.

Medens man ventede paa, at Fjerhandlerne skulde komme med deres Prøver, sendte Mæglerne en Medhjælper hen til Kaffehuset for at finde ud af, hvilke Kvantiteter de enkelte handlende havde at tilbyde, saa man kunde danne sig et Billede af Tilførslerne.

Det var almindelig Coutume, at en Fjerhandler altid først tilbød sine Varer til den Mægler, han plejede at handle med, og hvor han vidste, at han blev reelt behandlet. Men naar Efterspørgselen var stor, forsøgte man at faa fat i en Fjerhandler, der ellers handlede gennem en anden Mægler, og fik ens Medhjælper blot ved Overtalelse aflistet ham de Prøver, han havde under Armen, kunde han ikke sælge andetsteds.

Ved Frokosttid begyndte der at komme Gang i Forhandlingerne. Hvert enkelt Parti blev eftersat, hver Fabrikant bedømte Varerne for sig, og derefter skulde man blive enige om, hvad man vilde byde for Varerne. Naar man var kommet saa vidt, begyndte Forhandlingerne med Sælgerne, og det varede ofte et Par Timer, før man naaede til Enighed, selv om Differencerne ikke var store. Priserne varierede fra Aar til Aar kun med 1-3%, d. v. s. ca. 15 Øre pr. kg. Det mærkelige var, at saa snart blot et enkelt Parti var blevet solgt, vidste hver enkelt Sælger straks, hvad han saa skulde have for sine Varer, til Trods for at disse ofte var vidt forskellige i Kvalitet.

Der er i øvrigt mange, der tror, at Gaasefjer er Gaasefjer, men de kan være højst forskellige, selv om de kommer fra samme Race Gæs. Det skyldes Forskellen i Fodring og Pasning, om de bliver drevet i Floden, eller om de lever paa en Eng. Der er ligeledes Forskel paa Plukningen; nogle Steder plukkes Gæssene fuldstændigt, andre Steder kun delvis.

November-Markedet varede 4-5 Dage, og i den Tid skiftede omtrent 5000 Baller Ejer. Over hele Byen saa man Lastvogne belæsset med de store, pæne grøn- og hvidstribede Fjerballer. I de Dage var der stort Liv i Budapest, og Fabrikanterne fik ikke megen Nattesøvn - de arbejdede om Dagen og morede sig om Natten. Det var gode Tider dengang.

Fra Budapest rejste en Del af Fabrikanterne videre til Pilsen. Det var ikke alene for at slukke Tørsten i Verdens bedste Øl (efter Bataillen i Budapest) men først og fremmest for at overvære Verdens eneste Dunmarked. Medens man i Ungarn plukkede Gæssene for Fjer og Dun under eet, holdt man i Bøhmen Dunene for sig. De bedste Gaasedun, der kom paa Markedet, var fuldstændig fri for Fjer og saa fint sorteret, at selv de bedste og mest moderne Maskiner ikke kunde gøre det bedre. Naar man stak Haanden ind i en saadan Dunballe, følte man det som den fineste, blødeste Silke, og man mærkede straks Varmen straae imod sig. Den fineste Kvalitet kostede dengang Kr. 10,- pr. kg, men det var ikke store Kvantiteter, der kom paa Markedet, og det hele var solgt i Løbet af 3 Timer.

Da jeg kom til Budapest i 1933, var Forholdene helt forandrede. Den første Verdenskrig havde slaaet det østrig-ungarske Monarki i Stykker og dermed den store Fjerhandel i Budapest. Rumænien og Jugoslavien havde hver faaet

en Del af de store fjerproducerende Omraader, og disse to Lande begyndte selv at eksportere Fjer og optræde som Konkurrenter til Ungarn.

Der var ikke længere Basis for de store Aarsmarkeder, men Budapest var dog stadig en central Plads for Opkøb saavel i Ungarn som i de øvrige Balkanlande, og vi havde mange gode Forbindelser og gjorde store Forretninger. Al Handel i Budapest foregik mod kontant Betaling. Ingen vilde have Checks, saa det var ikke usædvanligt, at Firmaerne laa med 100-150.000 Kroner i Kassen, og Afregning fandt Sted samme Dag, som Varen blev leveret.

I 1935-36 blev der imidlertid i Budapest oprettet et Fjersyndikat, der af Kontoret for Udenrigshandel fik tildelt Monopol paa al Eksport af Fjer fra Ungarn imod Forpligtelse til at eksportere mindst 25 % af den aarlige Omsætning til Lande, der betalte med fri Valuta. Hertil hørte Danmark dengang - i Modsetning til Tyskland, hvor Betalingen fandt Sted i Clearing, men hvor der til Gengæld opnaaedes meget høje Priser.

Mit Arbejde kom derefter nærmest til at bestaa i at følge Syndikatets Clearing-Salg, der saa at sige var Basis for, hvad der kunde blive til os, og det var i Realiteten saaledes, at jo højere Priser, der betaltes i Tyskland, jo billigere kunde vi købe, thi der skulde jo afsættes 25 % til anden Side.

Paa den Tid kunde vi ogsaa foretage meget fordelagtige Køb i Rumænien og Jugoslavien.

Dette ændrede sig imidlertid i Løbet af 1937. Ungarerne havde oprettet et selvstændigt Salgskontor i New York, hvor de afsatte betydelige Kvantiteter Dun til højere Priser, end vi vilde betale. Der blev saaledes færre billige Varer til os, og Nordisk Fjerfabrik fandt det derfor unødvendigt at opretholde Indkøbskontoret i Budapest, og det blev afviklet i Oktober 1937.

Jeg vendte tilbage til København og blev paa Nordisk Fjerfabriks Hovedkontor fortsat beskæftiget med Indkøbet af europæiske Raafjer. Baade i 1939 og i 1940/41 foretog jeg Indkøbsrejser til Ungarn, Rumænien og Jugoslavien.

Midt under den anden Verdenskrig – det var i 1942 – rejste jeg igen til Budapest og blev dernede til Oktober 1944.

I den Periode mærkede man meget lidt til det gode, gamle, livsglade Budapest. Jeg kom til en Storby, hvor Krigen allerede havde sat sine tydelige Spor, hvor Bombardementerne kom jævnlige, og hvor hele Stemningen var knugende.

Krigen havde bragt Race- og Nationalitetsfordomme, der havde skilt mange Venner og Forretningsforbindelser. Her, som saa mange andre Steder, dømte man ikke mere et Menneske efter, *hvordan* han var – men efter, *hvad* han var. Ogsaa mange af mine Venner og Bekendte inden for Fjerbranchen forsvandt i disse urolige Aar. Adskillige desværre for stedse.

Helst skød jeg Mindet om dette sidste Ophold i Budapest ud af min Erindring, saa Krigens Slagskygge ikke kunde formørke mine Indtryk og Minder fra en By, som ellers stod for mig som den allerdejlige paa Jorden.

NORDISK KOLLEGIUM

*er oprettet af Nordisk Fjerfabrik A/s
som Hjem for Studerende fra de nordiske Lande under deres Studietid
ved Københavns Universitet og de højere Lærestalter.*

Kollegiets Formaal er at skabe gode Vilkaar for de Studerende under Studietiden samt at bidrage til at befæste og øge Samfølelsen mellem de nordiske Lande til Fremme af nordisk Aand, Kultur og Samvirke.